De besmettelijkheid der Lepra Arabum, bewezen door de geschiedenis dezer ziekte in Suriname

II 4

DE BESMETTELIJKHEID DER LEPRA ARABUM,

BEWEZEN DOOR DE GESCHIEDENIS DEZER ZIEKTE IN SURINAME.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

D^R. W. KOSTER,

GEWOON HOOGLEERAAR IN DE GENEESKUNDE,

MET TOESTEMMING VAN DEN ACADEMISCHEN SENAAT

EN

VOLGENS BESLUIT DER GENEESKUNDIGE FACULTEIT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE GENEESKUNDE,

AAN DE HOOGESCHOOL TE UTRECHT,

IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

DOOR

CHARLES LOUIS DROGNAT LANDRÉ,

GEBOREN TE PARAMARIBO,

op Vrijdag 14 Junij 1867, des namiddags ten 2 ure.

UTRECHT,
J. L. BEIJERS.
1867.

Bij het verlaten der academie is het mij een aangename pligt mijnen hartelijken dank aan u, hooggeleerde en zeer geleerde heeren! te mogen brengen voor het onderwijs, dat ik van u genoten heb.

Vooral u, hooggeachte promotor, prof. KOSTER, *dank ik in het bijzonder voor de welwillendheid, waarmede gij mij bij het bewerken van mijn proefschrift, hebt bijgestaan.*

INLEIDING.

Eene ziekte waartegen men voorheen in ons vaderland zoo algemeen te velde is getrokken, en die ten slotte na eenen hevigen strijd is geweken, woedt helaas! nog steeds in onze overzeesche bezittingen: ik bedoel de melaatschheid.

Nu en dan zien wij hare ongelukkige slagtoffers naar het moederland terugkeeren; en zoo verspreidde zich ook onlangs het gerucht, dat de melaatschheid zich van eenige uit de kolonie teruggekeerde militairen in het Invalidenhuis te Bronbeek op gezonde personen had overgeplant. Het bestuur gedachtig aan hare vroegere verwoestingen, achtte het daarom noodzakelijk hieromtrent eenige zekerheid te erlangen, ten einde de noodige voorzorgsmaatregelen tegen hare verdere verbreiding in acht te kunnen nemen.

Op den 22sten Januarij 1867 had daartoe een onderzoek op Bronbeek plaats, waaruit bleek, dat bij 7 personen, die allen in Oost-Indië hadden gediend, de melaatschheid werd waargenomen, dat bij twee van deze lijders, hoezeer zij in de meening verkeerden of misschien ook voorwendden, dat hunne ziekte hier te lande ontstaan is, met genoegzame zekerheid mag worden aangenomen, dat zij de kiem of de eerste verschijnselen dezer ziekte uit Oost-Indië hebben medegebragt, dat tevens met genoegzamen grond kan worden bevestigd dat deze ziekte zich in het Invalidenhuis niet van lijdende op gezonde personen had overgeplant.

Doch niet slechts voor Nederland, maar het meest voor onze overzeesche bezittingen zal de vraag aangaande hare wijze van ontstaan een belangrijk punt blijven.

Het is ons immers bekend, hoe deze ramp de bevolking in onze overzeesche bezittingen teistert, hoe reeds sedert geruimen tijd de aandacht van het bestuur op haar gevestigd was.

Om haar evenwel met goed gevolg te bekampen is het eene allereerste vereischte te trachten de oorzaken der ziekte op te sporen. Doch op dit punt treffen wij bijna niets dan duisternis aan; ieder lichtpunt in deze onmetelijke duisternis, hoe zwak

ook, kan niet dan met welgevallen worden beschouwd.

In de gelegenheid zijnde eene kleine bijdrage tot hare aetiologie mede te deelen, waartoe evenwel naar mijne meening de geschiedenis der lepra in de kolonie Suriname hare behulpzame hand kan bieden, scheen mij de behandeling dezer vraag, juist op een tijdstip, waarin hare beantwoording van zooveel gewigt is, niet ongepast. Doch ik moet het bekennen, ik waag mij met zekeren angst aan de oplossing van een vraagstuk, waarover de geniale Virchow zich naauwelijks uitliet.

Aangezien ik later van eenige op de oorzaken der lepra betrekking hebbende gegevens, uit verschillende landen verzameld, zal gebruik maken, acht ik het noodig te doen opmerken, dat de ziekte zich in alle oorden waar zij is waargenomen, onder hetzelfde karakter vertoont, afgezien van eenige kleine wijzigingen betreffende de hevigheid, het verloop en het meer of minder op den voorgrond treden van deze of gene symptomen. Evenzoo is dit het geval met de lepra der middeneeuwen, zooals uit de ziektegeschiedenissen dier tijden blijkt.

Het kan evenwel geene verwondering baren dat men dikwijls deze ziekte in de verschillende landen als verschillende van elkander afwijkende vormen

beschouwde, want teregt zegt Duchassaing [1]) in zijne beschrijving der spiloplaxie (Elephantiasis Graecorum): „Il n'est peut-être pas de maladie, sans même en excepter la vérole, qui soit susceptible de se manifester sur un plus grand nombre d'organes et de présenter des formes plus variées"; terwijl hij iets later bij het geven eener algemeene beschrijving der ziekte zich aldus uitlaat: „Le plus souvent la maladie ne se présente pas avec les mêmes formes", en zelfs eindigt met zeven vormen te onderscheiden. Voegt men nog hierbij de vreeselijke verwarring, die door hare verschillende benamingen is ontstaan, dan kan het ons niet bevreemden dat eerst in deze eeuw het ziektebeeld der lepra met meerdere juistheid is bekend geworden.

De zeven gevallen op Bronbeek, benevens twee die zich onlangs in het civiel- en militair-hospitaal te Utrecht voordeden, waren voldoende om mij een algemeen begrip der lepra te geven; de lijders bevonden zich in verschillende stadia, die zich derhalve onder verschillende verschijnselen voordeden. Eene beschrijving dezer ziekte te geven ligt niet in het plan dezer regelen; dit is reeds zoo naauwkeurig en uitgebreid door geleerden als Boeck, Danielssen,

---

[1]) Archiv. de méd. 1855. vol. 1.

Virchow en anderen verrigt, dat de beschrijving van de door mij waargenomene gevallen slechts eene nutteloze en zeer onvolledige herhaling zoude zijn.

Ik moet nog met een enkel woord gewag maken van de verwarring tusschen de Elephantiasis Arabum en Elephantiasis Graecorum in gewesten waar deze beide ziekten te zamen voorkomen. Alhoewel zij onder zeer van elkander verschillende symptomen verloopen, hield men ze aldaar sedert geruimen tijd voor identische ziekten. In de gematigd warme en koude gewesten, waar de Elephantiasis Arabum slechts sporadisch voorkomt, kon dit misverstand niet zoo gemakkelijk insluipen, alhoewel het er toch ook niet vreemd bleef. Zelfs Duchassaing die met zulk een helderen blik deze twee ziekten afzonderlijk beschreef, verloor somtijds deze onderscheiding uit het oog.

In de laatste jaren is echter zooveel over dit onderwerp geschreven, en heeft men zoo duidelijk uit elkander gezet, dat deze twee ziekten geheel van elkander afwijken, dat ik het niet noodig acht er hier ter plaatse nog eens op terug te komen, en eenvoudig verwijs naar hetgeen in Virchow's Krankhaften Geschwülste [1]) daarover geboekt staat.

In Suriname heeft deze verwisseling steeds plaats

---

[1]) Erster Band. s. 296.

gehad, tengevolge waarvan het in de vroegere en hedendaagsche wetgeving is ingeslopen, en zelfs personen aan Elephantiasis Arabum lijdende naar de lepreusenetablissementen worden vervoerd. In vele statistieke opgaven der kolonie zijn dan ook deze twee ziekten met elkander verwisseld, en daarom vooral achtte ik het niet onraadzaam er hier met een enkel woord melding van te maken; ik zal later bij het gebruik maken dezer opgaven, zooveel mogelijk deze onnaauwkeurigheid trachten te ontgaan.

HOOFDSTUK I.

Geschiedenis der Melaatschheid in de kolonie Suriname.

De kolonie Suriname is een gedeelte van de onder den naam Guyana bekende strook lands, op de Noord-Oostelijke kust van Zuid-Amerika; zij ligt ongeveer tusschen 57° en 54° W. L. van Greenwich en tusschen 6° en 2° N. B., en heeft ongeveer eene uitgestrektheid van 2800 □ geographische mijlen, waarvan slechts 700 bekend zijn.

De oorspronkelijke bewoners van Guyana zijn de zoogenaamde Bokken of Indianen; deze zijn verdeeld in een groot aantal stammen, van welke de Warrauw's, de Caraïben en de Arrowakka's in Suriname de meest bekende zijn.

De pogingen der Europeanen om zich in deze streken neder te zetten, werden in den aanvang niet alleen door de ongezondheid der toen met digte wouden en met moerassen bedekte kusten, maar vooral ook door de aanhoudende gevechten met de oorlogzuchtige Indianen zeer bemoeijelijkt. De eerste geregelde vestiging van Europeanen in Suriname vond

plaats in 1630: het waren circa 60 Engelschen, die onder kapitein Maréchal zich aan de Parakreek, eene tak van de rivier Suriname, nederzetteden.

Van het jaar 1644 begonnen ook de Portugeesche Israëliten, die in Brazilië zeer vervolgd werden, zich aan de Boven-Suriname te vestigen; het schijnt dat een vrij groot aantal slaven, uit Brazilië medegebragt, den voornaamsten rijkdom van deze nederzetting uitmaakte.

Hoewel het niet uitdrukkelijk vermeld is, blijkt het uit den loop der geschiedenis, dat ook de Engelschen toen reeds slaven (Indianen of negers?) in hunnen dienst hadden. Op welk tijdstip de regtstreeksche invoer van negers uit Afrika in Suriname het eerst heeft plaats gehad, kan niet met juistheid worden aangegeven; het is evenwel zeker dat dit reeds onder de regering van Karel II, koning van Engeland, geschied is, weshalve men met genoegzame zekerheid mag aannemen, dat de suikerplantages, die door de Engelschen waren aangelegd en waarvan het aantal in 1665 reeds tot 40 à 50 was geklommen, door negers bewerkt werden.

De inwoners der kolonie hadden voortdurend veel te lijden door de geheel onvoorziene en ongeregelde aanvallen der Indianen, vooral van den stam der Caraïben, zoodat in 1679 door eenige belanghebbenden in Suriname, een krachtig smeekschrift aan de Algemeene Staten werd ingezonden, waarin sterk werd aangedrongen op hulp en bijstand tegen deze drukkende invallen. In 1684 echter werden zij met goed gevolg aangevallen en tot aan de Coppename teruggedreven; dit had eene zoodanige uitwerking, dat er vrede met

hen werd gesloten, waarbij de drie reeds gemelde stammen als *vrije* lieden werden erkend.

Bij deze oorspronkelijke inwoners van Guyana was de melaatschheid geheel onbekend, want naar het oordeel van alle schrijvers die over de lepra in Suriname gehandeld hebben, is deze ziekte met de negers uit Afrika aangebragt, en wanneer er ook in het vervolg van tijd onder de Indianen nu en dan gevallen van lepra zijn waargenomen, dan moet de oorzaak daarvan gezocht worden in den omgang met de negers. Schilling [1]) zegt dienaangaande: „Endemium Americae morbum fuisse non puto. Nam licet hodie ipsi Aborigines eo passim laborent, sunt tamen integrae gentes ab eo prorsus immunes; atque in illis etiam tribubus, quas iam attigit, eos tantum infectos esse deprehendimus, qui cum Aethiopibus corpora sua miscent, aliarumve rerum commercio iunguntur".

In 1682 was door de Algemeene Staten, bij het octrooi van den 23sten September aan de West-Indische Compagnie verleend, haar bij uitsluiting het regt toegekend, om negers uit Afrika te vervoeren en hen in Suriname te verkoopen, maar haar tevens de verpligting opgelegd, deze steeds in genoegzame getale te leveren, omdat men tot het in cultuur brengen der kolonie „niets anders wist of wilde dan zwarte slaven of negers."

Dit regt, waarop echter door den ter sluikschen invoer van negers, door anderen veelvuldig werd inbreuk gemaakt, behield de Compagnie tot in 1730,

---

1) G. C. Schillingii de lepra commentationes, recens. J. D. Hahn. Lugd. Bat. 1778.

in welk jaar het invoeren van negerslaven ook voor particulieren werd opengesteld; de Compagnie bleef niettemin tot den jaarlijkschen aanvoer van 2500 Afrikanen verbonden.

Gedurende het bestuur van den Gouverneur van Sommelsdijk (1683—1688) begonnen er slaven van de plantages weg te loopen, en zich in de bosschen neder te zetten; en reeds in den aanvang der 18de eeuw schijnen deze tot gevaarlijke benden te zijn aangegroeid, die van tijd tot tijd eene vijandige houding aannamen; zij legden den grondslag tot eene in de kolonie geheel op zich zelve levende bevolking, onder den naam van boschnegers (Marrons) bekend. Wij zullen later op hen terugkomen.

Onder de uit Afrika aangevoerde negers, waren er die met melaatschheid (Boasie), Yaws en andere ziekten, die men voor besmettelijk hield, behebt waren; meer en meer werd men daarop indachtig, toen het aantal der aangetaste negers meer in het oog liep, en begon men vrees te koesteren voor de overbrenging van die ziekten op gezonde personen. De Gouverneur de Cheusses, die op den 9den November 1728 het bestuur in de kolonie aanvaardde, achtte het toch raadzaam, nog in diezelfde maand, bij placaat van den 30sten November, het verkeer van besmette negers op de straten en openbare wegen te verbieden. Van lieverlede werd dit verbod vergeten en daarop zoo veelvuldig inbreuk gemaakt, dat in 1761 de toenmalige Gouverneur-Generaal W. Crommelin het noodig achtte aan de vroeger gemaakte verbodwet bij het hier volgende placaat (hetwelk niet vermeld is in eenige van de in latere jaren uitgege-

vene bundels, en uit dien hoofde hier in zijn geheel door ons wordt medegedeeld) te herinneren.

Wy W. CROMMELIN, Gouverneur Generaal over de colonie van Suriname Rivieren en Districten van dien Mitsgaders Colonel over de gesamentlijcke Militie deeser landen &c.&c.&c.

en

de Raaden van Politie en Crimineele Justitie, der voorsz. Colonie &c. &c.

Allen den geenen die deze zullen zien ofte hooren leezen, saluit: Doen te weeten, dat wy dagelyks koomen te ondervinden, dat 'er veele Slaaven zoo roode [1]) als swarte, alhier aan Paramaribo, langs de straaten en waar veel passagie van blanke menschen is, gaan wandelen of rusten, welke Slaven dikwils besmet zyn met de Jacs, Boazie, leelyke zeere en andere besmettelyke en contagieuse Siektens, waar door niet alleen aan bejaarde blanke Menschen, maar ook aan onkundige en niet weetende blanke kinderen, zig by of omtrent zodanige Slaaf of Slaaven naderende, groot kwaat zoude kunnen overkoomen.

SOO IS 'T, Dat wy nodig geoordeelt hebbende, daar inne te voorzien, dat dier gelyken ongelukken in 't vervolg werden gepraevenieert, het Placaet ten dien opzigte op den 30 November 1728. ge-emancert te renouvelleeren, en mitsdien te statueeren en vast te stellen, gelyk statueeren en vast stellen by deezen, dat een ieder ingezeeten alhier aan Paramaribo, of Planter in de Rivieren woonende en Slaven hebbende die met do Jacs, Boazie, lelyke zeere en andere besmettelyke en contagieuse ziektens bezet en geinfecteert zijn, dezelve thuys zal moeten houden, en wel expresselyk zorg draagen, dat zodanige Slaaf niet op straat koome, of op publicque weegen wandele of ruste, op poene dat de Meester of Meesteresse van zoodanige Slaaf of Slaaven, zonder aanzien van perzoon of perzoonen, voor de eerste ryse zullen verbeuren een Somma van *f* 30:—, voor

---

[1]) Afrikanen, niet te verwisselen met de Indianen, elders ook roodhuiden genaamd.

voor de tweede ryse een Somma van *f* 50 : —, en voor de derde ryse daar over geattrapeert werdende een Somma van *f* 100 : —, en daar en boven arbitralyk na exigentie van zaaken werden gecorrigeert, zullende de gemelde boete werden bekeurt, een derde voor den Heer Raad Fiscaal, een derde voor de Cassa der modicque lasten, en een derde voor den aanbrenger.

Werdende den Heer Raad Fiscaal gelast, zyn bediendens te injungeren om daar op te vigileren.

Waar na een iegelyk zig zal kunnen reguleeren.

En op dat niemand hier van eenige ignorantie zoude kunnen pretendeeren, zal deeze alomme werden gepubliceerd en geaffigeert, daar ende zo men gewoon is publicatie en affictie te doen.

Aldus gedaan, geresolveert, ende gearresteert, in onze Vergadering, gehouden alhier aan Paramaribo, dezen 4e February 1761.

(*was get.*) W. CROMMELIN.

(*onder stond*) Ter ordonn. van den Ed. Hove
(*en get.*) F. E. BECKER.

Accordeert met zijn origineel
T. E. VIEIRA.

Te Amsterdam, by PETRUS SCHOUTEN, Boekverkooper in de Kalverstraat.

Omstreeks de jaren 1763 en 64 begon men voor het eerst de uitbreiding te bespeuren, die de melaatschheid gemaakt had. Meermalen had de regering verboden, om de Afrikanen die ingevoerd werden en aan de boasie lijdende waren, te verkoopen [1]). Doch er bestonden geene bepalingen, waarbij de nieuw

---

[1]) De daartoe betrekking hebbende placaten zijn mij onbekend gebleven. Reeds in 1718 was voor de Fransche colonien de bekende *code noir* verschenen, waarbij de regtbanken in de kolonien gemagtigd werden, den verkoop van elken door lepra aangetasten slaaf, die uit Afrika werd ingevoerd, nietig te verklaren.

ingevoerde negers aan eene schouwing zouden onderworpen worden, en de hebzucht voerde er menigeen toe, om voor een geringen prijs besmette slaven te koopen, zoo ze slechts in staat waren veldarbeid te verrigten.

De misbruiken welke er in de uitoefening der geneeskunde plaats vonden, schijnen dit kwaad in de hand te hebben gewerkt; althans werd op den 14den Mei 1763 door den gouverneur bepaald, dat voortaan niemand als heelmeester zoude mogen optreden, dan na het afleggen van een examen, ten overstaan van personen door het Hof benoemd, of na overlegging van een bewijs wegens in de Nederlanden afgelegd examen. Doch reeds spoedig daarna schijnt men het noodig geacht te hebben de visitatie van de nieuw aangebragte negers uitsluitend aan een med. doctor en aan den chirurgijn-majoor te moeten opdragen.

Niettegenstaande dit betere toezigt op den invoer van besmette negers, maakte deze ziekte allengskens meerderen voortgang onder de bevolking; niet alleen werden er meerdere negers maar ook vele kleurlingen en verscheidene blanken [1]) aangetast, zoodat in 1790

---

[1]) Op den 9den Maart 1790 droegen de Curatoren van de nieuwe Wees- en Onbeheerde Boedelkamer, aan Commissarissen voor: om „alle de kleederen van wijlen den Chir.-majoor „Heijsler, die volgens verklaring van den Med.- en hospitaal- „doctor Schilling reeds sedert lange jaren suspect is geweest „van verborgen Lepra of Boasie" te verbranden, evenals bij die van den onder den naam Gramman Quassi bekenden neger is gehandeld. (Register der ordinaire notulen; gehouden bij den gouverneur en raden van Policie en Crimineele Justitie der colonie Suriname.)

de gouverneur-generaal Wichers het raadzaam achtte de volgende nieuwere en strengere verordeningen uit te vaardigen, waarbij voor het eerst sprake is van het verwijderen van lepreuzen uit de bevolking en hunne overbrenging naar eene daartoe bestemde plaats. (Ook deze verordeningen laten wij in haar geheel volgen).

PLACAAT.

Wy Mr. JAN GERHARD WICHERS GENERAAL MAJOR bij de Infanterye, ten dienste van de Hoog Mogende Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Neederlanden, en GOUVERNEUR GENERAAL over de Colonie SURINAME Rivieren en Districten van dien, Mitsgaders COLLONEL en CHEF over de Gezaamentlijke Militie dezer Landen &c. &c. &c.

en

DE RAADEN van POLITIE en CRIMINEELE JUSTITIE der voorsz. COLONIE &c. &c.

Allen den Geenen, die dezen zullen zien ofte hooren leezen, salut: doen te weeten:

Alzo Wy, tot onze grievende Smerten, zyn ontwaar geworden, dat de jammerlyke Ziekte, in deze Lugtstreek bekend onder den Naam van *Boasie* zeedert eenige tyd meerdere Voortgangen met haare besmettingen begint te maaken, zodanig dat daar door niet alleen veel meerdere Slaaven of Lieden van gemengde Couleur dan voorheen werden aangetast, maar dat zelfs daar meede verscheide Blanken Ingezeetenen zyn bezogt geworden. En het dus noodzaakelyk geworden is, dat de verdere vorderingen van deze elendige Kwaal onder 's Hemels Zeegen worden gestuit en afgekeert, en, voor zo verre zulks doenlyk zal zyn de overige goede Ingezeetenen der *Colonie* met hunne Eigendommen voor besmetting bevryd.

ZO IS 'T, dat Wy dien aangaande hebben goed gevonden te gelasten en vast te stellen, gelyk gelast en vastgesteld word mits dezen.

Eerstelyk dat alle Meesters ofte die derzelver Plaats in deze *Colonie* bekleeden, zo dra zig onder hunne Slaaven zullen bevinden een ofte eenige hunner aan *Paramaribo*, die met de Ziekte van *Boasie* zyn besmet, daar van ten eersten kennisse zullen geeven aan het *Officiaal-Fiscaal* der *Colonie*, op verbeurte van *Vyff Honderd Guldens* voor ieder Slaaf voor de eerste Reize, en van *Een duizend Guldens* voor ieder Slaaf, voor de tweede Reize, mitsgaders van *Een Duizend Guldens* voor de derde Reisen, met arbitraire Correctie daar en booven, te verbeuren de voorschreeve Boetens een derde gedeelte ten behoeven van het *Officie-Fiscaal*, een derde gedeelte ten behoeven van den *Aanbrenger*, en het laatste derde gedeelte ten behoeven van de *Casse der Armen van de Gereformeerde Neederduitsche Gemeente.*

Ten Tweede, dat het ten dien einde aan een iegelijk Meester of die hun Plaats bekleed, welke zig dien aangaande in eenige twyffeling mogte bevinden, vry zal staan zyne Slaaf of Slaaven ten fine van onderzoek te zenden aan den *President* van het *Collegium Medicum*, als uit welke *Collegie Twee Leeden* by beurte zullen zyn en blyven gecommitteerd om alle diergelyke Slaaven te examineeren en te visiteeren zonder eenige Kosten voor den Meester, als zullende dezelve voor hunne moeite uit de Casse der *Modicque Lasten* worden beloond, welke Leeden van het *Collegie Medicum* eene Attestatie op den Eede by hun gedaan zullen afgeeven, of zy de Slaaven by hun gevisiteerd met de Ziekte van *Boasie* hebben besmet gevonden dan wel niet.

Ten Derde dat wanneer dusdanige Slaaven zullen zyn bevonden, met die ongelukkige Ziekte te zyn bezogt, dezelve na een bekwaame Plaats aan de *Riviere* van *Saramaca* daar toe by ons in gereedheid doen brengen, zullen worden vervoerd, alwaar zy zullen blyven afgezondert, en voor hun Onderhoud en bezorgingen de noodige voorzieningen zyn genomen; zullende zodanige Slaaven by provisie alleen van *Paramaribo* kunnen werden getransporteerd na de Post *Ephraimszeegen* op 't *Pad* van *Wanica*, alwaar dezelve onder Recepis zullen worden overgenomen en verder na hunne destinatie vervoert.

Ten Vierde dat inmiddels zo lange die aangestokene Slaaven nog niet derwaards zyn gebragt, de Meesters of die hunne Plaats bekleeden zullen moeten zorgen, dat deze Slaaven zig nogte op de Straaten van *Paramaribo* vertonen nogte buyten de Grenzen der Plantagien waar toe zy behooren, en op welke zy geduurende dien tyd van de overige Negers afgezondert zullen moeten worden gehouden. Terwyl die geenen welke hier van zullen blyven in gebreeken telkens zullen verbeuren eene Boete van *Twee Honderd Vyftig Guldens* voor ieder Slaaf te verdeelen op dezelve wyze als die geene welke by het 1ste Art. is vast gesteld.

Ten Vyfde dat ook alle Vrye Mulatten of Neegers van welke op die zelfde wyze, en by dezelve visitatie zal zyn gebleeken, dat zy Lyders van de *Boasie* zyn naar de voorsz. plaats zullen worden getransporteerd, en ook aldaar afgezondert. En zullen die geene welke zig intusschen en tot de tyd van hunne afzonderinge op de Straaten van *Paramaribo* komen te vertonen ofte wel buiten de grenzen der Plantage alwaar zy zig onthouden, telkens verbeuren een Somma van *Drie Honderd Guldens* te verdeelen als de vorige, en by onvermoogen van Betaaling, het zy door incarceratie het zy anderzints worden gestraft.

Ten Zesde dat voorts alle Blanke Ingezeetenen, dewelke door het ongeluk zo verre mogte zyn getroffen, van met deeze Ziekte te worden bezogt, zig zo dra zulks door de voorsz. Visitatie zal zyn geconstateert, buyten de Stad van *Paramaribo* zullen hebben te begeeven, en zig aldaar van alle omgang met andere Personen voor zo verre die tot hunne onvermydelyke bezorginge niet nodig is, af te zonderen terwyl die geenen, dewelke zig daarna vertonen het zy op de Straaten van *Paramaribo*, het zy buiten de *Plantage* door hun bewoond, ofte wel zig met minachting van deeze wet niet behoorlyk op de *Plantage* afzonderen, telkens dat zy hier in zullen komen te overtreeden, zullen verbeuren een Somma van *Vier Honderd Guldens*, te verdeelen zo als hier booven, en by onvermoogen van Betaaling na exigentie van zaaken het zy door incarceratie het zy anderzints worden gestraft.

Ten Zevende dat verder de *Doctor* en *Chirurgyn Majoor* aan

welke de Visitatie der aankomende Slaaven is bevoolen, daar inne hunne oplettendheid zullen hebben te verdubbelen, en telkens na de Visitatie van ieder Schip aan het *Officie Fiscaal* der *Colonie* doen Rapport, op den Eed by hun gedaan, of zy eenige Slaaven, en zo ja hoevoel met *Boasie* besmet hebben gevonden, dan wel niet; terwyl die aangekomene Slaaven, welke zig in dit geval zouden mogen bevinden, directelyk van Boord van het Schip zullen worden vervoerd na Bramspunt, en aldaar ten kosten van den Schipper verblyven, tot zyn vertrek, als wanneer hy gehouden zal zyn dezelve weederom meede te neemen, ofte wel voor de kosten van hun onderhoud aldaar, Borge te stellen; zullende zoodanige Schipper welke eenige dusdanige Slaaven zonder voorzieninge agtergelaaten mogte hebben, verbeuren voor ieder Slaaf eene Somme van *Vyff Honderd Guldens* te verdeelen zo als hier boven.

Eeven gelyk aan alle Schippers welke met Slaaven in de *Colonie* zullen aankoomen, wel scherpelyk word aanbevoolen, omme by de voorsz. Visitatie geenen Slaaf hoe genaamt ofte om welke reedenen zulks ook zoude moogen zyn, agter te houden, op verbeurte van *Duizend Guldens* voor ieder aangebragte Slaaf welke mogte worden bevonden niet te zyn gevisiteerd weederom te verdeelen als vooren.

Ten Achtste en ten einde des te beeter te moogen hoopen dat deeze zo heilzaame als jammerlyke voorzieningen het bedoelde oogmerk zullen bereiken, zo word niet alleen de handhavinge van dit PLACAAT in alle zyne leeden en deelen aan de byzondere zorgen en waakzaamheid van het *Officie-Fiscaal* deezer *Colonie* aanbevoolen, maar zal het ook aan een iegelyk Ingezeeten in dezelve vrystaan.

Eerstelyk omme alle die geenen, zo Slaaven, als Vrije Mulatten ofte Negers, of wel Blanken Ingezeetenen, welke zy mogten oordeelen met de dikwils gem. Ziekte te zyn besmet, aan te geven aan het voorsz. *Officie-Fiscaal*, het welke daar na de noodige orders zal stellen, dat dezelve op de wijze in 't 2de Articul van dit PLACAAT bepaald, worden gevisiteert en vervolgens daar mede volgens de voorschriften van 't zelve gehandeld.

Anderzints omme aan het zelve *Officie-Fiscaal* aan te brengen alle die geenen, zo Meesters over Slaaven, en die hunne plaatse in de *Colonie* bekleeden, als Vryc Mulatten en Neegers, en laatstelyk alle Blanke Ingezeetenen of wel Schippers van Slaaven Scheepen, welke zy mogte vermeenen teegens eenige Articul van dit PLACAAT te hebben gezondigt, en zulks ten einde de overtreeders diensvolgende worden gemulcteerd.

En op dat Niemand hier van eenige Ignorantie zoude kunnen Pretendeeren, zal deeze alomme worden Gepubliceerd en Geaffigeerd zo des gebruikelyk is.

Aldus gedaan, Geresolveert, en Gearresteerd in onze Vergadering gehouden alhier aan PARAMARIBO dezen 28 Maij 1790 en Gepubliceert den 4 Junij 1790.

(Was Geteekent) WICHERS.

(Onderstond) Ter Ordonnantie van den Hove

(Get:) J. J. WOLHFAHRT.

Wy Mr. JAN GERHARD WICHERS, GENERAAL MAJOOR by de Infanterye in Dienste van de HOOG MOGENDE Heeren Staaten GENERAAL der Vereenigde Neederlanden, GOUVERNEUR GENERAAL der Colonie Suriname, Rivieren en Districten van dien, Mitsgaders COLLONEL en CHEF over de Gezaamentlyke Militie dezer Landen &c. &c. &c.

Gezien en Geëxamineerd hebbende zeker PLACAAT de dato 28 May 1790 aan ons door GOUVERNEUR en RAADEN voorgedragen, hebben, als daar toe Geauthoriseerd zynde door HAAR EDELE GROOT ACHTBAARE de HEEREN DIRECTEUREN en REGEERDERS dezer COLONIE, Goedgevonden en verstaan, hetzelve te Approbeeren en Ratificeeren gelyk Geapprobeerd en Geratificeerd word mits deezen.

Actum PARAMARIBO den 31 May 1790.

(Was Geteekend) WICHERS.

(Onderstond) Ter Ordonnantie van den Heer Gouverneur

(en Geteekend) H. STENHUYS,
Eerste Clercq.

Gedrukt te PARAMARIBO by W. H. POPPELMANN ter Gepriviligeerde Drukkery der Ed. Directie en 't Land. 1790.

Bij de publicatie van 20 Mei 1791 en van 29 Februarij 1792 werd ook voor de schippers de gelegenheid opengesteld om de door hen aangevoerde slaven, die bevonden mogten worden met Lepra behebt te zijn, naar het afzonderingsoord aan de Saramacca te doen vervoeren.

Het aantal lepreuzen op het etablissement Voorzorg, dat in het 1790 nog slechts uit zeven hoofden bestond, nam weldra zoo zeer toe, dat reeds in 1792 de Gouverneur Generaal J. F. de Frederici het etablissement deed vergrooten en de eerste opzigter Siger het omtrent het jaar 1795 met 200 hoofden overgaf. In 1797 was hun aantal tot 300, in 1808 tot 400 en reeds in 1812 tot ruim 500 geklommen. [1]) Het is echter niet waarschijnlijk, dat zich onder dit aantal blanken zullen bevonden hebben, dewijl het 6de art. van het placaat van 1790 bij voortduring, en zelfs vele jaren later, op hen werd toegepast. [2])

Alvorens de geschiedenis der Lepra te vervolgen, moet ik terugkomen op de boschnegers, waarvan ik op bl. 10 gewag maakte. Gedurende vele jaren voerden zij vernielende oorlogen tegen de kolonie, en het was eerst in het jaar 1776 dat men deze als geëindigd

---

[1]) Deze getallen geput uit de aanteekeningen gehouden door de R. C. geestelijken, die onder de besmettelingen aldaar eene gemeente hadden gesticht, werden door den bisschop G. Schepers aan mijnen vader medegedeeld.

[2]) Op den 5den Febr. 1812 werd door het Hof van Politie en crimineele Justitie geresolveerd, dat de solliciteur J. C. de Mattos, uithoofde hij bevonden was te zijn laborerende aan de Lepra, zich uit de stad Paramaribo zou verwijderen.

kon beschouwen. Op verschillende tijden was met hen vrede gesloten, tengevolge waarvan zij verdeeld zijn in drie stammen, en als onafhankelijke volken zijn erkend.

Deze allen aan de bovenrivieren zich ophoudende stammen, zijn: de Aucaners, de Saramaccaners en de Becoenegers. De woonplaatsen dezer drie stammen zijn zeer moeijelijk te bereiken, doordien het vaarwater in de bovenrivieren zoodanig met klippen en ondiepten is bezet, dat zij zelve meestal niet dan met levensgevaar, in uitgeholde boomstammen (corjalen) de rivieren kunnen bevaren. Men schat den afstand van hun land tot aan zee, hemelsbreedte, ongeveer op 50 uren gaans.

Onder al deze boschnegerstammen, die sedert eene eeuw in onafhankelijkheid en van elkander en van de slaven verwijderd, geleefd hebben, is naar men in de kolonie algemeen beweert de Lepra sterk heerschende. Dr. Hostmann die in 1840 de Aucanerboschnegers bezocht, nam onder hen de Lepra tuberculosa waar.

Tot nu toe hebben wij alleen van de Boasi *(Lepra Arabum, Elephantiasis Graecorum)* gesproken; de *Elephantiasis Arabum*, in Suriname onder den naam van *Klierkoorts*, *Roos* of *Roosbeen* bekend, die in het begin dezer eeuw, vooral in de stad Paramaribo zulk eene verontrustende uitbreiding heeft gekregen, vond men toenmaals nergens in officiele stukken vermeld. Dit moet ons echter niet verwonderen, omdat het met bijna genoegzame zekerheid is aangetoond, dat deze ziekte in de vorige eeuw niet of misschien zeer zeldzaam in Suriname en in de toenmaals Hollandsche kolonie Berbice, is waargenomen en eerst meer bekend

is geworden na 1799, in welk jaar de kolonie Suriname onder het Engelsche bestuur kwam en vele met Elephantiasis behebte slaven van Barbados werden ingevoerd. [1]) Door het Engelsche bestuur werd dit niet te keer gegaan; het is trouwens bekend, dat in de naburige Engelsche bezittingen, waar de wetgever van het beginsel uitging, dat noch aan de Elephantiasis Arabum, noch aan de Elephantiasis Graecorum een besmettingsvermogen moest worden toegekend, toen ter tijde evenmin als tegenwoordig, voor zooverre ik heb kunnen nagaan, eenige wettelijke bepalingen te deze bestaan.

In 1816 kwam de kolonie Suriname wederom in het bezit der Nederlandsche regering en werd op den 27sten Februarij van dat jaar door den Gouverneur Generaal W. B. van Panhuijs, van de Engelschen overgenomen. Panhuijs, die reeds tijdens het Engelsche bestuur de betrekking van raad in het hof

---

[1]) West-Indie, bijdragen tot de kennis der Ned. West-Ind. koloniën, II deel, bl. 224. Bij de daar ter plaatse aangehaalde getuigenis van verschillende geneeskundige schrijvers in Suriname en in Essequebo, kan ik nog die voegen van Bajon, die in zijne *Mémoires pour servir a l'histoire de Cayenne et de la Guiane Française*, *Paris* 1777, melding maakt van de ziekten, die hij in Cayenne bij de negers waarnam en eene omstandige beschrijving geeft van *le mal rouge* (*Elephantiasis Graecorum*) terwijl hij niet het minste gewag maakt van de Elephantiasis Arabum. Bij Campet, die in 1802 over de ziekten van Cayenne schreef, vindt men echter die ziekte vermeld, wanneer hij zegt: *l'Eléphantiasis ou la lèpre des Grecs est moins commune à Cayenne que le mal rouge; je n'y ai vu que trois nègres qui en fussent affligés. Traité pratique des maladies graves, etc. Paris* 1803, *page* 296.

van Justitie had bekleed, doch in 1813 Suriname verlaten had, was in de gelegenheid geweest den treurigen toestand der kolonie ten opzigte van de meerdere verspreiding der melaatschheid, te leeren kennen; reeds bij den aanvang zijner regering stelde hij nieuwe maatregelen voor, waarvan wij het volgende in het register der ordin. Notulen vinden aangeteekend:

„Niettegenstaande alle tot dusverre heilzame voor-„zorgen tegen den voortgang der besmetting door de „boasie veroorzaakt, genomen, dezelve echter zoozeer „de overhand neemt, dat er een aantal huisgezinnen „zoo onder de kleurlingen als voornamelijk onder de „Joden, mede besmet zijn, acht ik het noodzakelijk daar „tegen de meest efficacieuse voorzorgen te gebruiken, „en in het bijzonder établissementen voor de besmet-„telingen dier beide Natiën te doen oprigten, daartoe „geschikt rekenende de Jode Savane voor de Portu-„geesche Joodsche natie en de Sarakreek voor die „van de Hoogduitsche gemeente.

„Wijders voorstellende het benoemen eener Com-„missie, om onder de hand serieuselijk naar zoodanige „besmettelingen te doen onderzoeken en om de Hoofden „der beide Joodsche natien, voor zich te doen komen „en van dezelve eene praecise opgave deswegen te „requireren, met ernstige bedreiging, dat zoo deze „opgaaf niet juist wordt gedaan, en daarna nog eenige „besmetten mogten worden gevonden, alsdan het Hof „zelf tot geregtelijke demarches van opligting zoude „moeten procederen.

„Waarop is goedgevonden aan beide natiën voor te „slaan, om ieder voor zich en op hunne eigene kosten „op gezegde plaatsen een lokaal te doen „approprieren."

Hoezeer het mij niet gebleken is, dat aan dit voorstel zelfs een begin van uitvoering is gegeven, schijnt het echter uit deze voordragt, dat onder het Engelsche bestuur de Boasie meerdere uitbreiding onder de vrije bevolking gekregen had. Ik moet evenwel doen opmerken, dat hier wel is waar alleen van Boasie sprake was, maar dat daarbij desniettemin gedacht moet worden aan de Elephantiasis Arabum, die zich in de stad vooral onder de Israëlieten en Kleurlingen zeer snel verbreid had. Het etablissement Voorzorg, bleek, toen men bespeurd had dat verscheidene der aldaar aanwezige lepreuzen naar de plantagiën en naar de stad Paramaribo wegliepen, niet meer aan het oogmerk te beantwoorden, waarom de Gouverneur A. de Veer in 1823 besloot het etablissement naar de Coppename te doen verplaatsen, langs welke rivier slechts eenige Indiaansche dorpen werden aangetroffen, doch welke streek overigens geheel onbewoond en afgescheiden was van het overige gedeelte der kolonie, terwijl de gemeenschap daarmede alleen over zee kon plaats hebben.

Op den 6den Junij 1823 werden 43 negers van Voorzorg, die tot werken geschikt waren, naar de Coppename gezonden, om het oord, waaraan de naam van Batavia werd gegeven, van het bosch te ontdoen en voor de vestiging van het nieuwe etablissement in gereedheid te brengen. Op den 17den December werd aan het Hof van policie en criminele justitie berigt gegeven, dat het grootste gedeelte der besmette negers van Voorzorg naar Batavia was getransporteerd.

Reeds spoedig nadat het overbrengen van de besmettelingen naar Batavia had plaats gehad, begon zich het gerucht te verspreiden dat er onder hen vele

negers zich bevonden die niet besmet waren. Het zenden der 43 tot werken geschikte negers tot ontginning van den grond voor het nieuwe etablissement bestemd, schijnt de eerste aanleiding tot dit gerucht geweest te zijn. Alle die negers waren vóór hunne overbrenging naar het afzonderingsoord op verschillende plantages werkzaam geweest, waarom het niet te verwonderen was, dat hunne meesters, bij de overtuiging dat hunne slaven niet besmet waren, dit verlies van hunne werkkrachten met leede oogen aanzagen. Dit gerucht won meer en meer veld en gaf aanleiding dat er bij het bestuur in het moederland eene menigte klagten van de eigenaren van plantages tegen het koloniaal gouvernement werden ingebragt, die gepaard gingen met de reclame van verscheidene zich op den Boasie-grond bevindende slaven. Om deze grieven [1]) uit den weg te ruimen, gelastte het bestuur in Nederland in het jaar 1827, dat er eene naauwkeurige hervisitatie van alle zich op het etablissement Batavia bevindende personen moest plaats hebben, ten einde men zich zoude kunnen overtuigen of de ingebragte klagten al of niet gegrond waren.

Tot het doen van dit onderzoek werd door den gouverneur de Veer eene commissie van vier personen benoemd, waaronder 2 geneeskundigen n.l. „de twee visitateurs der lepreuzen," zijnde de chirurgijn-majoor en stads-physicus en de stads-chirurgijn. Hoezeer zich onder de ruim 200 personen, die aan dit onderzoek onderworpen werden, er zich 10 bevonden bij welke

---

[1]) Hasselaar noemt ze *schijnbare* grieven. Beschrijving der Eleph. en Lepra. Amst. 1835. bl. 41.

geene de minste uiterlijke kenteekenen van Lepra werden waargenomen [1]), besloot de commissie, uithoofde het naar haar oordeel beschouwd moest worden, dat bij deze laatsten de kiem der ziekte aanwezig was, om al de personen, die op het etablissement zich bevonden, in staat van besmetting te verklaren [2]). Er werden derhalve geene slaven van het etablissement aan de eigenaren teruggegeven; wij zullen echter zien dat er reeds in 1830 onder het bestuur van den volgenden gouverneur maatregelen werden genomen, om voortaan dergelijke klagten voor te komen.

In 1828 aanvaardde de schout bij nacht P. R. Cantz'laar als gouverneur-generaal het bestuur der kolonie. Bij publicatie van 7 Sept. 1830 werden nieuwe voorzieningen tot onderdrukking en beteugeling dezer noodlottige ziekte uitgevaardigd. Het is in deze publicatie voor de eerste maal dat men in eenig officieel stuk gewag vindt gemaakt van de Elephantiasis Arabum.

---

[1]) In de zitting van het hof van Policie en criminele Justitie van den 3den Sept. 1827, werd overgelegd eene verklaring van de plaats gehad hebbende inspectie op 's lands etablissement Batavia, door den med. doct. en off. van gez. F. W. Wigand, als extra ordinaire assessor bij het collegium medicum en de stads chirurg. A. van Hasselaar afgegeven, waaruit blijkt dat door hen zijn gevisiteerd een getal van 200 personen, allen in *eenen meer of minderen graad* besmet gevonden, met uitzondering van tien personen, die geene de minste uiterlijke kenteekenen van met Lepra besmet te zijn, bij zich droegen.

[2]) Nadere bijzonderheden betreffende dit onderzoek en den toenmaligen toestand van het etablissement Batavia vindt men bij Hasselaar, bl. 41.

In art. 1 [1]) lezen wij dat alle personen tot den slavenstand behoorende, zoodra zij verklaard zijn als besmet „met de ongelukkige ziekte der Melaatschheid, in de „kolonie bekend onder den naam van Lepra of Boasie, „of met de daarmede gelijkstaande Elephantiasis, „wanneer deze den hoogen graad bereikt heeft van „besmettelijk te zijn" naar het etablissement Batavia zullen worden overgebragt.

Bij art. 2 en 3 wordt aan de eigenaren van slaven de verpligting opgelegd, om zoodra zij eenigen twijfel mogten voeden, dat een hunner slaven door deze ziekte (in de publicatie worden blijkens deze en andere uitdrukkingen de beide genoemde ziekten als eene en dezelfde beschouwd) is aangetast, daarvan aan het hoofd der policie kennis te geven, met de bedreiging tevens van bestraffing met geldboete bij het niet nakomen dezer bepaling.

Bij art. 5 en 6 wordt bepaald, dat alle aangetaste personen, die in staat van vrijheid verkeeren, onder de strengste verpligting worden gebragt, om zich van alle menschelijke zamenleving af te zonderen, zoodanig dat zij zich buiten alle gemeenschap met anderen zullen behooren te stellen en het hun niet geoorloofd zal zijn zich buiten hunne woning te begeven; en

---

[1]) Deze publicatie, die nog tegenwoordig met uitzondering van eenige weinige later daarin gemaakte wijzigingen, in Suriname van volle kracht is, nemen wij als alom verkrijgbaar, hier niet in haar geheel over.

Wijzigingen en ampliatiën op deze wet vindt men in de publicatiën van 1831 n°. 12, 1834 n°. 7, 1845 n°. 13, 1853 n°. 2, 1855 n°. 8.

ingeval zij op de openbare straten mogten worden aangetroffen, zij zullen gebragt worden voor de commissie tot onderzoek, en bij eene besmetverklaring naar het etablissement Batavia zullen worden overgebragt.

Dadelijk na het in werking treden dezer wet, werden aan de meeste daarin vervatte bepalingen, streng de hand gehouden en vond men ook van de zijde der ingezetenen hetzij uit overtuiging van het nut dier maatregelen, hetzij uit vrees voor straf, vele medewerking. Zoo zien wij bijv. dat in het jaar 1831 voor de commissie tot onderzoek werden gebragt 320 personen, waarvan 194 werden besmet verklaard; deze cijfers hebben later nimmer weder die hoogte bereikt, zooals verder zal blijken. In het vervolg van tijd werden echter niet alleen genoemde bepalingen meer en meer door de ingezetenen overtreden, maar ook werden de verpligtingen, die aan de policie, aan de burgerkapiteins, aan de onderwijzers, aan de geneeskundigen en aan de commissie die belast was met het onderzoek naar deze ziekten, opgelegd waren, of minder naauwgezet of dikwijls in het geheel niet nagekomen. Het verdient vooral opmerking dat zelfs door het koloniaal gouvernement het bij art. 35—39 voorgeschrevene ten opzigte van het terugbrengen in de maatschappij van gezonde personen die op het etablissement Batavia mogten gevonden worden, als mede van gezonde kinderen uit besmette ouders, die hun tweede levensjaar waren ingetreden, nimmer werd voldaan, niettegenstaande het weldra uit de rapporten, die jaarlijksch aan het gouvernement werden ingediend, bleek, dat zich aldaar een groot aantal gezonde personen bevond.

Omstreeks het jaar 1844 had het gerucht zich verspreid dat er zich besmette kinderen op de scholen te Paramaribo bevonden; de commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt wendde zich bij missive van 17 Febr. 1845 tot den Gouverneur met nieuwe voorstellen, die ten gevolge hadden dat er bij resolutie van den 9den April van dat jaar „maatregelen „van voorzorg ter wering van besmettelijke huidziekten „op de openbare schoolinrigtingen" werden genomen [1].

De geneeskundige commissie kwam meer en meer tot de overtuiging, dat in vele andere opzigten de bestaande wetten verbetering vereischten; zij besloot derhalve, bij gelegenheid dat op het einde van het jaar 1846 door het Gouvernement haar oordeel gevraagd werd over eenige lijders aan Elephantiasis Graecorum, die aan eene geneeskundige behandeling waren onderworpen geweest [2]) hare zienswijze dien-

---

[1]) Bij publ. van 1847, n°. 7, en van 1853, n°. 3, werden deze voorschriften gewijzigd.

[2]) De hier bedoelde lijders waren gedurende ruim drie jaren door Dr. G. C. Berch Gravenhorst, voor rekening van het kol. gouvernement, behandeld. (Nieuw prakt. tijdsch. voor geneesk. 1849 bl. 546 en volg.). Reeds in het jaar 1828 werd door het Hof van Pol. en crim. Justitie het verzoek van den homoiopaath Dr. Hering, „om een etablissement tot genezing der in de „kolonie heerschende onreine ziekten, als Lepra, Jas, enz. in „de voorstad Zeelandia te mogen oprigten", in hare zitting van 30 Jan. toegestaan.

In 1843 werden er proeven genomen, voor rekening van het Gouvernement, op eenige door Elephantiasis Graecorum aangetaste personen, door Dr. T. W. Nolte. Later nog werden herhaalde malen aan verschillende personen (niet geneeskundigen), die zich

aangaande aan het koloniaal bestuur kenbaar te maken, en zoodanige voorstellen te doen, als zij noodig mogt oordeelen. Mijn vader aan wien de behandeling dezer zaak door de commissie werd opgedragen, zette in een uitvoerig rapport de oorzaken uiteen, die tot de algemeene uitbreiding der kwaal, naar zijne meening, aanleiding hadden gegeven. [1])

De Gouverneur doordrongen van de waarheid van het door de geneesk. comm. aangevoerde, zond dit rapport aan den minister van koloniën, daarbij aandringende op het nemen van meer krachtige dan de bestaande maatregelen. Dit schrijven van den Gouverneur naar aanleiding van het rapport van de commissie werd door den minister in handen gesteld van het Kon. Ned. Instituut met verzoek hare beschouwingen te doen kennen: 1° aangaande hetgeen zoude kunnen gedaan worden tot genezing en stuiting van den voortgang der Lepra, 2° omtrent de vraag naar de middelen die zouden moeten worden aangewend om haar overbrengen naar Nederland te verhoeden.

Het instituut zette daarop in een uitvoerig schrijven aan den minister de maatregelen door het Gouvernement te nemen, uiteen. Om niet te breedvoerig te worden, verwijs ik hieromtrent naar de verslagen over de Lepra te Suriname, ingediend aan het depar-

---

daartoe aanmeldden, door het Gouvernement toegestaan *geheime middelen* tegen genoemde ziekte aan te wenden.

Niet een der hier vermelde pogingen tot genezing dezer ziekte had eene blijvende gunstige uitwerking.

[1]) Zie rapport van de geneesk. commissie, d.d. 28 Jan. 1847 n°. 13, in het Ned. prakt. tijdschr. voor gen. 1849 bl. 554.

tement van koloniën den 16den Dec. 1847 en den 5den Maart 1851, door de eerste klasse van het Koninklijk Ned. Instituut [1]).

Het resultaat dezer bemoeijingen bleef evenwel uit; alleen was daarvan het gevolg, dat er een geneesheer op het etablissement Batavia, van welke het vroeger steeds verstoken was geweest, werd aangesteld. Hierdoor heeft men meer uitvoerige statistieken verkregen. Omtrent proeven echter tot genezing, waarvan in het verslag sprake was, is tot op heden niets gebleken.

Zooals ik vroeger reeds heb medegedeeld, begon de „commissie tot onderzoek naar de ziekte der melaatschheid" reeds spoedig na de uitvaardiging der wet van 1830, de verpligtingen haar opgelegd, te verzaken; de bepalingen bij art. 10 en 11 dier wet immers luidden: dat de commissie iedere voor haar gebragte persoon aan een naauwkeurig onderzoek zoude onderwerpen, en dat zij de redenen die tot het al of niet besmet verklaren geleid hadden, uitvoerig zoude opgeven en daarvan in de notulen aanteekening worden gehouden. Hieraan werd echter nimmer voldaan; niet het minste is aangaande den aard der ziekte of omtrent de verschijnselen, waaronder deze zich bij de voor de commissie gebragte personen voordeed, in de notulen aangeteekend, hoezeer dit duidelijk door den wetgever was voorgeschreven. Het gevolg daarvan was, dat van personen die suspect waren verklaard nimmer eene toe- of afname der ziekte na een zeker tijdsverloop met zekerheid kon worden ge-

---

[1]) Zie Tijdschrift voor wis- en natuurk. wetenschappen, uitgeg. door de eerste kl. van het Koninkl. Ned. Instituut, dl. IV. bl. 233.

constateerd, dat men alzoo ligtvaardig oordeel velde over het al of niet verbannen van personen uit de maatschappij. Op aandrang van den in 1856 benoemden eersten stads-geneesheer werd aan dit schromelijk verzuim een einde gemaakt, en hoezeer dit wenschelijk was, bleek reeds spoedig uit het volgende voorval:

De Heer P. 50 jaar oud, bij wien duidelijke blijken voorhanden waren, dat hij in zijne jeugd aan Lepra lijdende was geweest (hij miste reeds verscheidene vingerkootjes van de regterhand), werd omstreeks het jaar 1851 door de commissie besmet verklaard. In het jaar 1856 eischte hij op grond van eene onwettige handeling der commissie, op nieuw voor haar gebragt te worden, — en het bleek nu uit de aanteekeningen, bij een herhaald onderzoek gehouden, dat zijne ziekte tot stilstand was gekomen, tengevolge waarvan hij in het jaar 1858, na zeven jaren uit de maatschappij te zijn verwijderd geweest, op grond van spontane genezing daarin terugkeerde. Dit was de eerste maal dat er bij de commissie, alhoewel zeer te laat, van spontane genezing sprake is geweest. Tijdens de emancipatie hebben er meerdere dergelijke uitspraken plaats gehad.

Op den 1sten Julij 1863 had de emancipatie der slaven plaats, en is men daardoor voor het eerst in staat gesteld het totale getal der lepreuze en suspecte slaven in de kolonie te leeren kennen. Alle slaven werden toen aan een geneeskundig onderzoek onderworpen, omdat bij art. 9 van de Wet van 8 Aug. 1862, (Staatsblad n°. 164) bepaald was, dat voor tegemoetkoming in gelden niet in aanmerking kwamen: „slaven die wegens besmetting, uit de zamenleving zijn of moeten worden verwijderd."

Met dit tijdstip zal ik de geschiedenis der Lepra eindigen en haar nog trachten toe te lichten door eenige statistieke opgaven.

Naauwkeurige cijfers van het aantal melaatschen in de kolonie Suriname aanwezig, heeft men nimmer gehad. De eerste daartoe betrekking hebbende werden door mijnen vader in het rapport der gen. comm. van 28 Jan. 1847 geleverd en later door hem vervolgd. Zij bevatten eene opgave der personen die van 1831—1859 ter visitatie voor de commissie werden gebragt: [1])

In het jaar	1831	voorgebragt	320,	besmet verklaard	194
„ „ „	1832	„	193,	„ „	53
„ „ „	1833	„	100,	„ „	35
„ „ „	1834	„	73,	„ „	32
„ „ „	1835	„	78,	„ „	31
„ „ „	1836	„	103,	„ „	41
„ „ „	1837	„	85,	„ „	48
„ „ „	1838	„	85,	„ „	52
„ „ „	1839	„	192,	„ „	66
„ „ „	1840	„	189,	„ „	63
„ „ „	1841	„	121,	„ „	53
„ „ „	1842	„	123,	„ „	51
„ „ „	1843	„	172,	„ „	59
„ „ „	1844	„	82,	„ „	27
„ „ „	1845	„	81,	„ „	48
„ „ „	1846	„	126,	„ „	57

[1]) Onder de voorgebragte personen zijn ook begrepen de suspect verklaarde, die eens of meermalen voor de commissie zijn terug gebragt.

In het jaar	1847	voorgebragt	224,	besmet verklaard		150
„ „ „	1848	„	68,	„	„	29
„ „ „	1849	„	100,	„	„	49
„ „ „	1850	„	44,	„	„	26
„ „ „	1851	„	46,	„	„	24
„ „ „	1852	„	63,	„	„	37
„ „ „	1853	„	53,	„	„	24
„ „ „	1854	„	45,	„	„	18
„ „ „	1855	„	47,	„	„	22
„ „ „	1856	„	31,	„	„	12
„ „ „	1857	„	79,	„	„	26
„ „ „	1858	„	31,	„	„	6
„ „ „	1859	„	32,	„	„	11

Hieruit blijkt dat gedurende 29 jaren, van 1831—1859, gemiddeld jaarlijks 103 personen ter visitatie zijn gebragt, waarvan 46 werden besmet verklaard. Voorts blijkt nog, dat het aantal ter visitatie gebragte lepreuzen meer en meer afnam.

Aangezien echter in het register, waaruit deze statistieken geput zijn, geene melding is gemaakt van den toestand, waarin de suspect of besmetverklaarden verkeerden, zelfs niet eens of zij door Elephantiasis Arabum, (dit aantal was evenwel zeer gering) of wel door Elephantiasis Graecorum waren aangetast, konden deze statistieken niet anders dan hoogst gebrekkig zijn.

Van het jaar 1856 af werden door de leden der commissie tot onderzoek, bij hunne uitspraken steeds de ziekte-verschijnselen, die bij de voorgebragte personen werden waargenomen, uitvoerig omschreven en aangeteekend, waardoor van dien tijd af een naauwkeurig statistisch overzigt zal kunnen geleverd worden,

waaruit niet slechts de verhouding tusschen het aantal lijders aan Elephantiasis Arabum en Elephant. Graecorum zoude blijken, maar ook licht verspreid worden over de vormen, waaronder deze ziekte zich gewoonlijk in Suriname uit, en tevens over hare wijzigingen in het verloop van tijd.

Het ware echter ook wenschelijk geweest, dat men eenige opgaven der lijders, wat betreft hunne maatschappelijke verhoudingen etc., had aangeteekend, om later eenige meerdere gegevens aangaande de oorzaken der ziekte te erlangen.

Ik ben nog in staat gesteld het volgende overzigt omtrent de verhouding van het aantal lijders aan Elephant. Graec. en Elephant. Arab., die in de jaren 1856—1859 besmet werden verklaard, mede te deelen:

Jaren.	Aantal voorgebragte personen.	Besmet verklaard.			Suspect verklaard.		
		Eleph. Graec.	Eleph. Arab.	TOTAAL.	Eleph. Graec.	Eleph. Arab.	TOTAAL.
1856	31	8	4	12	8	8	16
1857	79	20	6	26	31	12	43
1858	31	6	—	6	17	—	17
1859	32	11	—	11	9	3	12

Onder de in deze opgave vermelde personen kwamen vier malen gevallen voor, waarbij Eleph. Graec. en Eleph. Arab. bij denzelfden persoon werden waargenomen, zonder dat het bleek, dat de eene ziekte op het verloop der andere, eenigen invloed had uitgeoefend. De benaming van Eleph. paralytica, die Duchassaing aan deze complicatie geeft, is daarom af te keuren.

Het dient ook nog opgemerkt te worden, dat de in deze tabel vermelde lijders aan Eleph. Arab. meerendeels niet tot den slavenstand behoorden, en derhalve niet naar het lepreuzen-etablissement werden opgezonden: het aantal lijders aan Eleph. Arab. is dáár steeds betrekkelijk zeer gering geweest.

Omtrent het Lepreuzen-etablissement Batavia zijn mij de volgende statistieken bekend.

Dr. Deutschbein [1]) onderwierp in 1857, van de 461 op het etablissement aanwezige personen, 433 aan een onderzoek; 28 werden niet onderzocht.

Van die 433 was meer dan een vierde gedeelte (121) op het etablissement geboren, hetzij uit besmette, hetzij voor een klein gedeelte uit gezonde ouders; allen hadden evenwel uit den aard der zaak lepreuze voorouders gehad. Bij 100 van deze 121 aldaar geborenen (16 man., 28 vr., 38 jongens en 39 meisjes), vond hij bij het onderzoek: gezond 54, aan andere ziekten lijdende 46; onder de overige 21 trof hij slechts weinigen uitgedrukt lepreus, de overigen suspect aan.

Dr. Ooijkaas [2]) leverde de volgende opgave van de individuen, in 1853 in het etablissement aanwezig.

Totaal 448 pers. (216 m. en 232 vr.), waaronder zich 112 (104 gezonden, 8 aan andere ziekten lijdende) *niet* lepreuzen bevonden, 315 lepreuzen en 21 suspecten. Ik behoef naauwelijks te herhalen, dat ook al deze gezonden lepreuze ouders of voorouders gehad hebben.

---

[1]) Weekblad voor Geneesk. 1852. bl. 95.

[2]) Verslagen der Koninkl. Acad. Jaargang 1854.

In Mei 1857 was de staat der bevolking op het Etablissement:

		Ouderdom.									Geboorteplaats.									Ouders.				Grootouders.				
									Totaal.		Buiten de kolonie.			In de kolonie.														
		Beneden de 10 jaren.	van 10—18 jaren.	van 18—30 jaren.	van 30—50 jaren.	van 50—60 jaren.	van 60—70 jaren.	van 70—80 jaren.	Mannen.	Vrouwen.	Europeanen.	West-Indische eilanden.	Afrikanen.	Stad Paramaribo.	Voorzorg aan de Saramacca.	Verscheidene plantaadjes.	Etablissement Batavia.	Totaal. Man.	Totaal. Vrouw.	Beiden gezond.	Beiden besmet door Lepra.	Lepreus. Alleen vader.	Lepreus. Alleen moeder.	Beiden besmet door Lepra.	Lepreus. Alleen grootvader.	Lepreus. Alleen grootmoeder.	Totaal. Mannen.	Totaal. Vrouwen.
245	Lepreuzen. Mannen.	„	„	20	62	15	8	„	105	„	2	2	33	36	1	31	„	105	„	98	„	3	4	„	„	„	105	
	Lepreuzen. Vrouwen	„	1	19	67	26	2	3	„	118	„	2	35	30	3	48	„	„	118	107	3	„	6	1	1	„		118
	Lepreuzen. Jongens.	„	9	6	„	„	„	„	15	„	„	1	„	8	„	2	5	15	„	11	2	„	2	„	„	„	15	
	Lepreuzen. Meisjes..	„	7	„	„	„	„	„	„	7	„	1	„	3	„	„	3	„	7	5	2	„	„	„	„	„		7
26	Suspect van Lepra. Mannen.	„	„	3	4	„	1	1	9	„	„	„	2	1	4	„	2	9	„	1	1	„	„	3	1	3	9	
	Suspect van Lepra. Vrouwen	„	„	2	2	2	„	„	„	6	„	„	2	„	2	1	1	„	6	3	1	„	2	„	„	„		6
	Suspect van Lepra. Jongens.	2	2	„	„	„	„	„	4	„	„	„	„	„	„	„	4	4	„	2	1	„	1	„	„	„	4	
	Suspect van Lepra. Meisjes..	6	1	„	„	„	„	„	„	7	„	„	„	„	„	„	7	„	7	3	2	1	1	„	„	„		7
115	Gezonden. Mannen.	„	„	5	6	2	„	1	14	„	„	„	„	„	5	2	7	14	„	5	4	„	2	„	1	2	14	
	Gezonden. Vrouwen	„	„	18	12	2	1	„	„	33	„	„	„	„	11	„	22	„	33	4	5	5	10	4	„	5		33
	Gezonden. Jongens.	20	12	„	„	„	„	„	32	„	„	„	„	„	„	„	32	32	„	6	10	6	9	„	1	„	32	
	Gezonden. Meisjes..	24	12	„	„	„	„	„	„	36	„	„	„	„	„	„	36	„	36	10	11	7	8	„	„	„		36
386	Totaal.....	52	44	73	153	47	12	5	179	207	2	6	72	78	26	84	118	179	207	255	42	22	45	8	4	10	179	207
									386									386								386	

Tot opheldering dezer cijfers dient vermeld te worden, dat steeds op het al of niet bestaan van Lepra bij de grootouders is gelet geworden, en dat, zoo de ouders gezond en de grootouders lepreus waren, slechts de laatste vermeld werden, zoodat het aantal gezonde ouders natuurlijker wijze iets meer bedraagt, dan is opgegeven.

De volgende getallen geven een overzigt van de geboorte, de sterfte en de opname in het etablissement, gedurende de volgende (de eenige mij bekende) jaren:

	1849	1862	1863	1864
Geboren	11	12	9	6
Overleden . . .	58	16	34	32
Opgenomen. . .	25	13	47	15

dus gemiddeld bedroeg de geboorte in deze 4 jaren, jaarlijks 9,5, de opname 25, de sterfte 35.

De toename 34,5 (geboorte en opname) was dus bijna gelijk aan de afname (35).

De sterfte overtreft overigens verreweg de geboorte, hetgeen niet zoozeer te wijten is aan het minder voorttelingsvermogen van lepreuzen, maar aan het feit, dat zij eerst dan naar het gesticht worden opgezonden, wanneer zij reeds in een vergevorderd stadium der ziekte verkeeren en door hunne meesters tot den arbeid ongeschikt worden geacht.

Ik ben ten slotte in staat gesteld de volgende belangrijke en zeer juiste opgave van het aantal lepreuze slaven, op den 1sten Jan. 1863 in de kolonie aanwezig, te geven.

Het geheele aantal der in de kolonie, op dat tijdstip zich in de maatschappij bewegende slaven bedroeg 33560
op het lepreuzen-etablissement . . . 362

Totaal 33922

Van deze 362 werden eenigen tijd daarna, 89 als gezond verklaarden in de maatschappij teruggebragt; er bleven dus 273 lepreuzen op het etablissement over.

Onder de 33560 negers werden 107 bevonden lepreus te zijn, zoodat het totaal der in de kolonie besmette slaven = 273 + 107 = 380 bedraagt, d. i. 1,1%.

Tevens blijkt het, dat niet minder dan 89 gezonde individuen in het etablissement aanwezig waren.

Hoe groot het cijfer is der lepreuzen, die zich onder de 21987 vrijlieden bevinden, is onbekend; doch zekerlijk is dit aantal niet minder dan dat der slavenbevolking.

HOOFDSTUK II.

Beschouwingen over de Aetiologie der Lepra Arabum.

De duisternis die steeds de kennis der melaatschheid omhulde, is op geen gedeelte meer in het oog vallend, dan in dat harer aetiologie. Het is ook geene gemakkelijke taak, om bij eene ziekte als deze — die sedert overoude tijden in de meeste landen geheerscht heeft, in sommige ten slotte, zonder dat men naauwkeurige feiten betreffende hare verbreiding en haar verdwijnen wist op te geven, verdween — eenig oordeel over de oorzaken van haar ontstaan te vellen. Nog veel moeijelijker wordt deze taak, indien men nagaat: aan hoe vele bezwaren het verbonden is, over het al of niet autochthoon ontstaan eener ziekte te oordeelen, wanneer deze bijna over de geheele aarde, onder de meest verschillende verhoudingen, wat bodem, klimaat, voedsel enz. betreft, wordt aangetroffen; hoe lastig het wordt zekerheid te erlangen over het al of niet bestaan van besmettelijkheid, als én de mogelijkheid van spontane ontwikkeling, én de herediteit, én de individuele praedispositie om het snelste wedijveren om over zoodanige belangrijke vraag zoo veel mogelijk een sluijer te werpen.

Voegt zich hier nog bij, dat de Lepra bijna nooit congenitaal is waargenomen, en dat alzoo de beoordeeling over al of niet herediteit ten zeerste wordt bemoeijelijkt, dan kan het volstrekt geene verwondering baren, dat, zoowel sedert de oudste tijden, als op heden, de meest uiteenloopende en vreemde begrippen omtrent hare verbreiding in het leven zijn geroepen. Het moet tevens als eene verzwarende complicatie worden beschouwd, dat deze ziekte zich vooral in de minder beschaafde maatschappijen endemisch voordoet, en hierdoor zoodoende een streng onderzoek naar de oorzaken veelal onmogelijk gemaakt wordt.

Bij eene beschouwing over de aetiologie der Lepra moeten drie momenten in aanmerking komen:

1°. Herediteit.

2°. Autochthoon ontstaan.

3°. Contagiositeit.

Het komt mij niet raadzaam voor, deze drie verschillende quaestien afzonderlijk te behandelen, omdat de meeningen der schrijvers over dit onderwerp hierdoor te veel uit hun verband zouden worden gerukt, en deze oorzaken dikwijls zoodanig met elkander in zamenhang beschouwd worden, dat eene scheiding slechts eene nuttelooze herhaling en onduidelijkheid zoude te weeg brengen.

Werpen wij het eerst een blik op het voorkomen der Lepra in het Noorden van Europa, hetwelk zoo treurig door deze ramp wordt geteisterd, doch tevens rijk is aan goede waarnemers, vervuld met ijver voor deze zoo belangrijke zaak en die daarom ook het eerst wetenschappelijk licht over haar verspreid hebben.

Danielssen en Boeck [1]), die gezegd kunnen worden het eerst grondig deze ziekte te hebben nagegaan, die in staat waren gesteld over een groot aantal lepreuzen in goed ingerigte hospitalen eene rijke ondervinding op te doen, verklaren de herediteit, zonder dat eenige gelegenheidgevende oorzaak buitendien behoeft in te werken, als eene der voornaamste oorzaken van de verbreiding der Spedalskhed.

Zij trachten hunne meening te staven door de volgende statistiek, opgemaakt uit 213 ziektegevallen in het St. Georges-Hospitaal te Bergen (ik neem deze tabel in haar geheel over, uithoofde de monographie zelve zoo schaarsch hier te lande verkrijgbaar is):

Hérédité chez les spédalsques tuberculés à l'hôpital de Saint-Georges.

Nombre total des spédalsques tuberculés.	Dans la ligne directe et descendante.						Dans la ligne collatérale.					
	Nombre des spédalsques du côté paternel.	Nombre des spédalsques du côté maternel.	Série des générations de cette ligne des deux côtés.				Nombre des spédalsques du côté paternel.	Nombre des spédalsques du côté maternel.	Série des générations de cette ligne des deux côtés.			
			1re génération.	2e génération.	3e génération.	4e génération.			1re génération.	2e génération.	3e génération.	4e génération.
145	17	26	13	25	1	4	40	44	28	40	6	10

Ainsi, sur 145 spédalsques tuberculés, 127 le sont devenus par hérédité.

---

[1]) Traité de la Spédalskhed. Paris, 1848.

Hérédité chez les spédalsques anaesthétiques à l'hôpital de Saint-Georges.

Nombre total des spédalsques anaesthétiques.	Dans la ligne directe et descendante.						Dans la ligne collatérale.					
	Nombre des spédalsques du côté paternel.	Nombre des spédalsques du côté maternel.	Série des générations de cette ligne des deux côtés.				Nombre des spédalsques du côté paternel.	Nombre des spédalsques du côté maternel.	Série des générations de cette ligne des deux côtés.			
			1re génération.	2e génération.	3e génération.	4e génération.			1re génération.	2e génération.	3e génération.	4e génération.
68	12	14	7	15	„	4	12	20	10	18	1	3

Ainsi, sur 68 spédalsques anaesthétiques, 58 le sont devenus par hérédité.

Bij 185 beschouwen zij dus de ziekte hereditair te zijn ontstaan, bij 28 spontaan. Bovendien zoude uit deze opgave blijken, dat de herediteit meer in de zijdelingsche dan in de regte linie nawijsbaar is; dat de ziekte zich veel meer in de tweede en vierde, dan in de eerste en derde generatie voordoet. Sprong zij het eerste geslacht over, dan zoude zij meest alle leden van het tweede aantasten, en deze haar weder door erfelijkheid verder voortplanten. Dikwijls zoude zij ook het tweede en derde geslacht voorbijgaan, om later des te heviger onder het vierde te woeden. Voorts beschuldigen zij verschillende meteorische en tellurische invloeden, benevens slechte hygienische toestanden, waaronder vooral gebrekkige voeding, als medeoorzaken die de ziekte zeer in de hand werken. Het zij mij vergund eenige opmerkingen over hunne beschouwingen te maken.

Het komt mij voor, dat van eene erfelijkheid in de zijdelingsche linie volstrekt geen sprake kan zijn; waardoor dus 84 (57%) tuberculeus- en 32 (47%) anaesthetisch lepreuzen, tot het bewijzen van de herediteit der Spedalskhed niet in aanmerking kunnen komen. Ook eene voortplanting door overspringen van geslachten in de regte neêrdalende linie, 30 (20%) tuberculeus- en 19 (28%) anaesthetisch melaatschen, en dit nog wel opgevoerd tot in het derde en vierde geslacht, is nog op verre na niet door deze schrijvers met eenige zekerheid bewezen. Wanneer zij zeggen: „Quand la disposition à la spédalskhed est présente, qu'elle soit héréditaire ou acquise, il est évident que tôt ou tard elle se convertit en maladie, sans se comporter, ni d'après le climat, ni d'après d'autres relations", en dit door talrijke feiten bewijzen, dan blijkt uit deze opmerking ten duidelijkste, dat, indien bijv. grootvader en kleinzoon lepreus zijn en de zoon gezond, de laatste alsdan volgens deze schrijvers geene praedispositie mag bezitten; want naar hun oordeel zoude deze zich in dat geval hebben moeten uiten.

Ik kan mij zeer moeijelijk een denkbeeld vormen van eene zoodanige opvatting van herediteit; ware bij den zoon de praedispositie verondersteld geweest, doch nog niet in die mate ontwikkeld, om zich door zigtbare symptomen te verraden, dan had men van herediteit bij den kleinzoon met eenig regt kunnen spreken.

Er blijkt voorts uit deze statistiek — de mogelijkheid van overerving aangenomen —, dat de intensiteit waarmede de herediteit plaats heeft, zeer gering

is, omdat in de regte neêrdalende linie slechts weinige lepreuzen in het eerste geslacht voorkomen, de meeste daarentegen in het tweede.

Eene overerving tot in het derde en vierde geslacht mag wel eene nadere overweging verdienen, als men bedenkt hoe de kruising met gezonden door dit aantal generatien heen, het overerven van dezelfde abnormale toestanden zeer in den weg staat.

Bij iedere endemische ziekte, al berust deze geheel en al op autochthoone ontwikkeling, zal men zoodanige statistiek verkrijgen, en daarom is het niet geoorloofd op grond daarvan de verbreiding eener ziekte door hereditaire voortplanting te verklaren.

Het ware wenschelijk geweest, dat Danielssen en Boeck hadden aangegeven, of de spedalsken in de regte neerdalende linie, geboren waren vóór of nà het uitbreken der Lepra bij hunne ouders of voorouders; om niet eens te spreken over de kansen van onjuistheid, als individuen (vooral uit de lagere standen) zich moeten te binnen brengen, of hunne over- of overovergrootouders *voor* of *na* het verwekt hebben van hun nageslacht lepreus waren. Ik heb gemeend deze opmerking te mogen in het midden brengen, omdat de Lepra zich in Noorwegen dikwijls — zooals uit de tabel op bl. 330 van reeds genoemd werk blijkt — eerst op lateren leeftijd (30ste—60ste jaar) vertoont, en omdat later, uit de opgaven van Holmsten blijken zal, dat bij nader onderzoek, van 12 lepreuzen slechts *een* overbleef, van welke kon aangetoond worden, dat zijne ouders of voorouders *voor* zijne geboorte lepreus waren.

Ik meen dat er eene natuurlijke reden bestaat (mits

men contagium of spontane ontwikkeling aanneme), waarom het aantal lepreuzen in de tweede generatie zoo aanzienlijk is: men heeft slechts in aanmerking te nemen, dat, aangezien ieder individu vier grootouders en slechts twee ouders heeft, de kans dubbel zoo groot is om de ziekte onder grootouders, als onder ouders aan te treffen. Het aantal lepreuzen in derde en vierde generatie is in deze statistieken zoo gering, dat uit deze getallen moeijelijk eene onderlinge verhouding kan worden opgesteld.

Doch Danielssen en Boeck sluiten de contagiositeit der Spedalskhed voor zeker uit; zij zeggen dien aangaande: „parmi la foule des spédalsques, que nous avons observés par centaines et que nous avons journellement fréquentés, il n'existe pas un seul exemple, que le mal se soit étendu par la contagion; nous connaissons beaucoup de mariés, dont l'un a été spédalsque, qui ont vécu beaucoup d'années ensemble et conjugalement, sans que l'autre ait été attaqué de la maladie. De même à l'hôpital de Saint-Georges, il a vécu beaucoup d'individus sains en compagnie de spédalsques, plus de trente ans, sans être affectés de cette maladie. C'est aussi en vérité, un bonheur pour notre pays que la spédalskhed n'y soit pas contagieuse, car s'il en eût été autrement, elle aurait immolé un bien plus grand nombre de victimes. D'après nos observations nous ne pouvons que nier la contagion de la spédalskhed."

De mogelijkheid van spontane ontwikkeling moest dus overblijven: zij zagen immers meermalen bij individuen uit gezonde ouders, in wier geheele familie nooit melaatschheid geheerscht had, die elders gebo-

ren waren, doch zich langeren of korteren tijd in streken hadden opgehouden, waar de ziekte endemisch was, en onder omstandigheden gunstig aan haar ontstaan, eene spontane ontwikkeling plaats grijpen. Indien deze dus niet uitgesloten is, blijft de mogelijkheid bestaan, dat de Lepra bij de individuen in hunne statistiek vermeld, zich niet tengevolge van erfelijkheid, doch spontaan heeft ontwikkeld; te meer daar het grootste gedeelte dezer individuen onder dezelfde omstandigheden als die hunner ouders of voorouders verkeerden, en door genoemde tabel bewezen wordt, dat het aantal dier spontaan ontwikkelde gevallen (die uit de zijdelingsche linie medegerekend), zeer aanzienlijk is, d. i. 102 (70%) tuberculeus- en 42 (62%) anaesthetisch melaatschen.

Ware nevens de contagiositeit, de spontane ontwikkeling eveneens door deze schrijvers uitgesloten, dan had hunne bewering een geheel ander aanzien verkregen.

Doch ook hunne positieve uitspraak ten opzigte der contagiositeit is aan eenige twijfel onderhevig: is het niet denkbaar, dat juist die gevallen van spontane ontwikkeling, die zij meenden waar te nemen, — vooral wanneer men in het oog houdt, dat steeds het autochthoon ontstaan plaats greep in streken, waar de ziekte endemisch heerschte, en dat bij de menigte overige gevallen, waar de besmetting uitbleef, de vatbaarheid daartoe ontbrak — van contagium afhankelijk waren geweest?

Het Noorweegsche gouvernement, ingelicht door de uitspraak der twee beroemde schrijvers en alzoo

van de herediteit der Spedalskhed overtuigd, grondde hierop al hare maatregelen tegen de verdere verbreiding dezer ramp, maar trof om deze reden eenen geduchten tegenstander aan in Dr. Hjort, welke beweerde: dat de erfelijkheid eene ondergeschikte rol speelde onder de oorzaken die de ontwikkeling en verbreiding der Spedalskhed bevorderlijk zijn; dat daarentegen de uitwendige invloeden, die alleen deze ziekte kunnen teweegbrengen, als de meest gewigtige oorzaken voor het verder toenemen moesten worden opgevat; dat bijgevolg de maatregelen der Noorweegsche regering doelloos en verwerpelijk waren.

Prof. Conradi [1]) trachtte Hjort te wederleggen en wees hem op de waarneming van Dr. Hjatelin op IJsland, dat in 1837 onder 125 lepreuzen ter naauwernood één was aan te wijzen, die niet tot eene familie door Lepra aangetast, behoorde; en beweerde voorts: dat de meeste Zweedsche geneeskundigen, de gevallen waarin de Lepra zelfstandig voorkomt, zonder overgeërfd te zijn, zeldzaam noemen; dat de statistieken van Boeck bewijzen, dat onder 130 zieken 94 (72%) tot geslachten moesten gerekend worden, waaronder de Spedalskhed zich vertoonde, waarvan bij 35 (27%) de ziekte zich in regte, bij 59 (45%) in zijdelingsche linie had voortgeplant, en bij 36 (28%) zich spontaan had ontwikkeld; dat de reeds vroeger vermelde statistiek van Danielssen en Boeck ook voor de herediteit pleitte; dat de tabellen van Danielssen en Löberg melding maakten van 114

---

[1] Norsk Magazin 1857. 4.

Spedalsken, waaronder 82 (72%) van lepreuzen-familien (van deze weder 46 (40%) in regte, 36 (32%) in zijdelingsche linie) afstamden, en bij 32 (28%) de ziekte autochthoon was ontstaan.

Verder wees Conradi op eene door hem vervaardigde tabel, waaruit bleek, dat van 114 gevallen, 62 (54%) tot lepreuzen-geslachten behoorden [1]; op de tabellen van Hoëgh, die 34 aangetasten waarnam, waaronder 15 (44%) van lepreuzen afstamden, en wel 11 (32%) in regte, 4 (12%) in zijdelingsche linie, terwijl bij 19 (56%) eene zelfstandige ontwikkeling had plaats gegrepen; op de getallen van Holmeijer, loopende over 93 Spedalsken, waaronder 55 (59%) uit lepreuzen geboren waren (12 (13%) in regte, 43 (46%) in zijdelingsche) en waaronder bij 38 (41%) de ziekte spontaan ontstaan was.

Hij bezigde voorts als argument voor de hereditaire ontwikkeling der Lepra, het verdwijnen dezer ramp tijdens de middeleeuwen, door het oprigten van leprozenhuizen.

De wederlegging van Prof. Conradi met behulp van de door hem aangevoerde cijfers, mag volstrekt niet afdoende heeten. Ik moet hier gedeeltelijk hetzelfde opmerken, hetgeen ik reeds bij de beoordeeling der tabellen van Danielssen en Boeck heb aangevoerd. Bij de waarneming van Dr. Hjatelin wordt geene melding gemaakt van het al of niet mede begrepen zijn van lepreuzen in zijdelingsche linie, onder genoemd cijfer; dus hierover kan bezwaarlijk

---

[1]) Het aantal in regte en zijdelingsche linie vind ik niet opgegeven.

een oordeel uitgesproken worden. Op de getallen van Boeck kan hetzelfde worden aangemerkt, waarop ik reeds bij die van Danielssen en Boeck wees; evenzoo op die van Danielssen, Löberg en Hoëgh.

Daarentegen spreken de cijfers door Holmeijer aangevoerd, zeer sterk tegen overerving.

Wat het laatste argument van Conradi betreft, dat het afnemen van melaatschen gelijken tred hield met het oprigten van leprozen-huizen, dit zoude even zoo voor de contagiositeit der Spedalskhed kunnen pleiten.

Holmsten [1]) trok op grond zijner statistieken over de Noorweegsche Lepra, de herediteit dezer ziekte zeer in twijfel, en wel te regt.

Zijne waarnemingen liepen over 93 lijders (43 mannen en 50 vrouwen). Hij vond bij deze 93 slechts bij 12 (13%), dat de Lepra in regte linie, bij hunne ouders of grootouders was voorgekomen. Bij 43 (47%) scheen er in zijdelingsche linie Lepra te hebben geheerscht; bij 38 (40%) had zij zich spontaan ontwikkeld. Om dus de erfelijkheid te bewijzen, zegt Holmsten — en wij stemmen het hem ten volle toe —, kan men zich slechts op deze 12 individuen, die lepreuze ouders of grootouders gehad hebben, beroepen.

Deze verder nagaande, bemerkte hij, dat slechts één in de mogelijkheid geweest was, deze ziekte van zijne ouders of grootouders over te erven, aangezien die der elf overigen eerst na de geboorte hunner kinderen door

---

[1]) Norsk Magazin 1857, Heft 3.

de Spedalskhed werden aangetast. Hij komt dus tot het besluit, dat aan de erfelijkheid niet dat gewigt mag gehecht te worden, als doorgaans geschiedt. Holmsten voert verder als bewijsgronden voor zijne meening aan: dat de Lepra somwijlen in enkele streken een epidemisch karakter verkrijgt, op andere plaatsen daarentegen snel afneemt, niettegenstaande de bevolking dezelfde blijft; en dat de Spedalskhed zoo zeldzaam in de eerste jaren — gewoonlijk eerst op eenen leeftijd van 20 tot 40 jaren — wordt waargenomen.

Hij komt ten slotte tot de overtuiging, dat er een spedalskhed-miasma bestaat, hetwelk zich op de Noorweegsche kusten zoude ontwikkelen. De statistiek van Holmsten bewijst ten duidelijkste, dat de uitspraak van Danielssen en Boeck over de herediteit, — welke na deze schrijvers door zoo vele anderen werd aangenomen als onvoorwaardelijk vastgesteld — nog alles behalve door feiten is bevestigd.

Ook de districtsgeneesheer Tollum ontwikkelde, in zijn Verslag van 1857, de meening, dat vooral de invloed van het klimaat en hygienische verhoudingen als oorzaken der Spedalskhed zijn op te vatten. Hij wil niet geheel en al ontkennen, dat erfelijkheid en misschien ook overdraging van eenige beteekenis zijn; doch men gaat zijns inziens te ver om hierin de wezenlijke oorzaken te willen zoeken.

Kierulf, die in Virchow's Archiv [1]) eene belangrijke bijdrage tot de kennis der Spedalskhed in Noor-

---

[1]) 1853. Bd. V. s. 13.

wegen leverde, en de oorzaken dezer ziekte uitvoerig behandelde, beschouwt de erfelijkheid als den voornaamsten grond van de sterke verbreiding dier ziekte in Noorwegen (in 1850: 1500; in 1862 op eene bevolking van nog geen 2,000,000: 2119 lepreuzen). Zijne meening door de statistieken van Danielssen, Boeck en Conradi, bevestigende, wijst hij er tevens op, dat vele lepreuzen in het huwelijk treden (in een district bijv. waren van 373 lijders, 107 gehuwd) om zoodoende later van verpleging verzekerd te zijn. Voorts bespreekt hij de causae occasionales, die bij eene hereditaire praedispositie de Spedalskhed doen uitbreken; hoe men gewoonlijk als oorzaken van de spontane ontwikkeling bij individuen, wier ouders gezond waren, denzelfden schadelijken invloed beschuldigde, als die, welke bij hereditaire praedispositie werkte, en hoe men hierdoor in eene ongerijmdheid verviel: de bewoners der Westkust van Noorwegen zijn immers overal aan dezelfde schadelijke invloeden blootgesteld, en des niettegenstaande vertoont zich daar de spontane ontwikkeling steeds op plaatsen waar de ziekte endemisch is, en nooit in streken waar zij onbekend is. Door deze ongerijmdheid, zegt Kierulf, is men genoopt geworden zijnen toevlugt in het contagium te zoeken. Ook het Noorweegsche volk begint meer en meer de meening van de besmettelijkheid der Spedalskhed aan te kleven, niettegenstaande de meeste deskundigen van een tegenovergesteld gevoelen zijn; hierop maakt het Noorweegsche medicinaal-comité evenwel eene uitzondering, want ook dit comité verwerpt de mogelijkheid van het bestaan van een lepra-contagium niet geheel en al.

Verder geeft de schrijver eenige beschouwingen over de waarnemingen van Dr. Holmsen [1]) te Fosen, waaruit blijken zoude, dat vóór 50 jaren de Spedalskhed op dit schiereiland zeer zeldzaam was, doch tegenwoordig de goedgevoede bevolking over het geheele district, zoowel visschers als landbouwers, zeer teistert; dat zij steeds bij wijze van accumulatie op de kusten, fiorden (baaijen) en in het binnenland verspreid is. De Spedalskhed zoude volgens Holmsen de neiging vertoonen, om in haren vrijen natuurlijken toestand (?) afgeslotene brandpunten te vormen. Door hereditaire voortplanting en spontane ontwikkeling zoude een zoodanig brandpunt zich uitbreiden, om na zekeren tijd zich met sprongen ver buiten het eerste focus, — evenwel steeds door een lepreus individu overgebragt — te vertoonen; terwijl de ziekte op de oorspronkelijke plaats langzamerhand zoude uitsterven.

Slechts binnen de hier beschrevene plaatsen nam Holmsen eene spontane ontwikkeling (waarover later) waar. Nooit heeft deze schrijver een uitgestorven focus zich weder op nieuw zien vormen, terwijl hij ook niet gelooft dat dit geschieden kan; steeds bespeurde hij eene gradueele toename of vermindering in zoodanig brandpunt. Was de ziekte op deze plaatsen in hare periode van vermindering, dan was zelfs de erfelijke aanleg niet in staat haar te voorschijn te roepen.

Holmsen en evenzoo Kierulf besluiten, door deze feiten gesteund, tot het aannemen van een spe-

---

[1]) Norsk Mag. Bd. V, p. 433.

dalskhed-contagium, hetwelk daarin van alle andere verschilt, dat het, *alleen* op het ligchaam inwerkende, niet bij magte is deze ziekte, doch slechts den *aanleg* daartoe te doen ontstaan, en dat er alzoo nog eene uitwendige invloed noodig is, om het te voorschijn treden van symptomen te doen plaats hebben; deze gelegenheidgevende oorzaak zoude voornamelijk in het vatten van koude bestaan. Deze omstandigheid, benevens de locale verhoudingen, — waaraan men op grond van het uitsterven der Spedalskhed in een focus, zelfs bij hereditaire praedispositie, niet allen invloed mag ontkennen —, hebben Holmsen tot het besluit geleid, om de Lepra als eene miasmatische ziekte te beschouwen, waarbij evenwel de lijders schadelijk voor de gezonden zijn.

Kierulf is van meening, dat de Spedalskhed zich op twee wijzen kan verbreiden: 1° door herediteit, 2° door contagiositeit, beiden ondersteund door een miasma. De schrijver is het dus in zijne eerste beschouwing bijna met Danielssen en Boeck eens, slechts daarin van hen verschillende, dat hij bovendien nog eene causa occasionalis aanneemt.

Het is mij evenwel niet duidelijk, waarom hij tot de tweede door hem geopperde zienswijze geraakt is: waarom hij het contagium slechts als eene causa praedisponens beschouwde, en een miasma als causa occasionalis noodig achtte om zijne waarnemingen te verklaren.

Virchow [1]), die op verzoek van het Zweedsche

---

[1]) Die Krankhaften Geschwülste. Berlin, 1863. Bd. II.

gouvernement, — naar aanleiding van de hevige tegenkanting van eenige Noordsche geneesheeren tegen voorgedragene wetten tot uitroeijing der Lepra (allen gegrond op hare hereditaire ontwikkeling) —, zich in 1859 naar Noorwegen begaf, om onderzoekingen over deze ziekte in het werk te stellen, kon zich over zijne nasporingen betreffende de aetiologie niet bevredigd achten, en zegt om deze reden in het slot van het hierover handelende hoofdstuk: „Ich kann daher nur sagen, dass nach meiner Kenntniss noch gegenwärtig nicht sicher anzugeben is, was die eigentlich bestimmende Ursache der Krankheit sei."

Hij meent evenwel, dat één punt reeds sedert geruimen tijd vaststaat, n.l. de erfelijke voortplanting der Lepra, of naauwkeuriger uitgedrukt „de overerving der praedispositie", omdat de ziekte bijna nooit congenitaal voorkomt, doch zich eerst in het verloop van tijd pleegt te ontwikkelen; hij voegt er tevens bij, dat deze wijze van verbreiding, overal, waar de Lepra heerscht, door talrijke feiten is bewezen.

Maar ook nadat hij eene oproeping aan de geneeskundigen in de verschillende landen gerigt had, om onderzoekingen naar de Lepra te doen, en zoodoende veel stof bijeen verzameld had, laat hij zich uit als volgt: „Aber auch noch jetzt reicht das vorliegende Material zur Aburtheilung der Ursachen des Aussatzes nicht aus".

Het bleek uit de aan Virchow ter hand gestelde antwoorden, dat onder alle volken en in alle landen, slechts ééne stem heerscht over de hereditaire voortplanting, of liever over het veelvuldig optreden van Lepra in sommige geslachten.

De in nieuweren tijd bekend geworden onderzoekingen van Bidenkap hebben voor Noorwegen aangetoond, dat de praedispositie tot in het vierde geslacht kan worden overgeërfd; doch tevens is uit de nasporingen van dien zelfden schrijver en uit die van Hoëgh gebleken, dat slechts bij een vierde der Noorweegsche melaatschen, de ziekte in de regte opstijgende linie aangetoond kan worden.

Bij de overweging dezer opgave, doet Virchow echter met klem opmerken, dat slechts de praedispositie wordt overgeërfd, omdat ook Bidenkap de ziekte, op eenige weinige uitzonderingen na, steeds eerst op lateren leeftijd zag optreden; weshalve men altijd zijne toevlugt tot bijzondere gelegenheidsoorzaken zou moeten nemen: vooral omdat de Lepra bij de in Amerika gevestigde Noordsche emigranten, niet alleen een veel goedaardiger karakter aanneemt, maar ook, zooals dit door Dr. J. A. Holmboe [1]) voor eenige jaren is aangetoond, aldaar door uitsterving spoedig een einde neemt. Ook het groote historische feit, dat de melaatschheid voorheen bijna overal heerschte, thans evenwel bij de meeste beschaafde volkeren bijna spoorloos verdwenen is, dient Virchow vooral tot staving zijner meening. Doch de schrijver zegt later teregt, dat de hereditaire praedispositie op verre na niet de eenige oorzaak is der verbreiding dezer ziekte, en beroept zich hierbij op de zoo even gemelde statistiek van Hoëgh en Bidenkap, en op die van van Someren in Madras, waarin onder 31

---

[1]) Den Spedalske sygdom blandt de Norsk i Amerika. Chikago 1863.

lepreuzen slechts 2 van melaatschen afstammende, worden aangetroffen.

Het aannemen van een contagium kan bij Virchow geen ingang vinden, omdat men in den jongsten tijd geen enkel voorbeeld van verbreiding dezer ziekte in landen, waar geene Lepra heerschte, heeft waargenomen, ofschoon de gelegenheid zich hiertoe dikwijls aanbood; en men evenmin (op enkele uitzonderingen na) gevallen van Lepra door besmetting van individuen in hospitalen als elders, heeft zien ontstaan.

Ik wil hier slechts in het voorbijgaan, — om er later uitvoeriger op terug te komen, — aanstippen: dat, zoo men ten minste de 17de eeuw ook nog tot den nieuweren tijd mag rekenen, de voorbeelden van importatie dezer ziekte in voorheen van Lepra bevrijde landen, niet ontbreken; en dat, naar mijne meening, Virchow ten onregte de reeds vermelde waarnemingen van Holmsen niet van belang acht, en ze, bij het bespreken van de aetiologie der Lepra in groote trekken, meent ter zijde te kunnen stellen Juist kunnen deze schijnbaar onbeduidende waarnemingen misschien eenig licht verspreiden, omdat zij onder goedbekende maatschappelijke verhoudingen zijn gadegeslagen.

Vooral bij de behandeling van de vraag of eene ziekte al of niet contagieus is, moet men het van het hoogste belang achten tot in de geringste sociale bijzonderheden af te dalen.

Virchow is verder geneigd, de slechte diaetetische verhoudingen, waaronder vooral het gebruik van slechte vischspijzen, niettegenstaande de van vele

zijden geopperde tegenkantingen, onder de oorzaken der Lepra van hoog gewigt te achten. Hij maakt ook gewag van eenige gevallen van melaatschheid, die zich in den laatsten tijd nu en dan in Engeland en in Duitschland hebben voorgedaan, doch voegt er niet bij, of deze personen ook in de gelegenheid geweest waren, juist met de zeldzaam in deze landen voorkomende lepreuzen uit andere streken, in contact te komen. In Nederland behoort eene dusdanige omgang volstrekt niet tot de zeldzaamheden, daar somtijds militairen uit de overzeesche bezittingen lepreus naar Nederland terugkeeren, zonder er zelf van bewust te zijn, en zich in de maatschappij bewegen; ik moet hier evenwel bijvoegen, dat voor zooverre bekend is, nog geen geval van besmetting hier te lande is waargenomen.

Uit de voorafgaande beschouwing der Spedalskhed in het Noorden, blijkt ten duidelijkste, dat bijna alle Noordsche geneeskundigen veel gewigt hechten aan de hereditaire voortplanting, die hetzij alleen, hetzij met behulp eener gelegenheidgevendé oorzaak in staat is de ziekte te doen uitbreken, en dat zij daarbij tevens eene spontane ontwikkeling, die onder verschillende verhoudingen tot stand kan komen, aannemen; terwijl de verbreiding door contagium door bijna allen wordt ontkend.

DE LEPRA IN HET ZUIDEN VAN EUROPA, IN AZIE EN AFRIKA.

Niet slechts in het Noorden, maar ook in het Zuiden van Europa, in Azie en Afrika, treft men

weinige voorstanders van het contagium aan: uit eenige beschouwingen van in genoemde landen gevestigde geneeskundigen, die wij hier laten volgen, zal dit ten duidelijkste blijken.

In Portugal, waar de melaatschheid steeds zeer sterk heerschende is, bevonden zich in 1821 nog 800 lepreuzen, die voornamelijk onder de behoeftige klassen, zoowel bewoners van kusten, als van meer landwaarts gelegen streken (het dal van Lafoës), voorkwamen.

Dr. B. von Kessler[1]), die de Lepra in Portugal en hare kolonien naauwkeurig gadesloeg, vermeldt: dat de meeste geneeskundigen in de provincie Algarvien, waar de ziekte zeer verbreid is, van hare niet contagiositeit overtuigd zijn, op grond zij vele lepreuze mannen aantroffen, bij welker vrouwen en kinderen niet het minste symptoom dezer ziekte waar te nemen was; dat weder andere lepreuzen in voortdurenden en vertrouwelijken omgang met familiebetrekkingen en vrienden verkeerden, zonder daarvan ooit nadeelige gevolgen te hebben bespeurd; dat daarentegen de meeste geneeskundigen voornamelijk in de hygienische verhoudingen de oorzaak der ziekte zoeken.

Belangrijker is het overzigt van de beschouwingen der geneeskundigen, die op verschillende tijdperken aan het hospitaal St. Lazaro te Lissabon, werkzaam waren. Het uitgebreidste verslag is afkomstig van Dr. Beirâo (1851), die verscheidene jaren als direkteur-geneesheer aan genoemd hospitaal geplaatst was,

---

[1]) Virchow's Archiv. 1865. Bd. XXXII, s. 257.

en die, na 43 gevallen aan een naauwkeurig onderzoek te hebben onderworpen, tot het besluit kwam, dat de Lepra niet heriditair was, omdat naauwelijks 5 der gemelde 43 lijders in staat waren te bewijzen, dat *eenig* lid hunner familie aan deze ziekte had geleden; en omdat latere waarnemingen Beirâo hadden aangetoond, dat slechts bij uitzondering een lepreuze weet aan te geven, dat zijne familiebetrekkingen met de ziekte behebt waren.

Aan invloeden door klimaat teweeggebragt schrijft hij evenwel eene groote beteekenis toe. En ofschoon in die streken waar de Lepra endemisch voorkomt, uitsluitend visch en schaaldieren, die in eenen slechten toestand verkeeren, genuttigd worden, is de schrijver toch geenszins geneigd eene bepaalde voeding, bijv. de zoo even genoemde, als de eenige, ja zelfs als eene contribuerende ziekte-oorzaak te beschouwen, omdat:

1° in zeer vele gevallen van melaatschheid eene dusdanige voeding niet aan te wijzen is;

2° in verscheidene streken van Portugal vele inwoners bijna uitsluitend van gezouten visch leven, zonder ooit aan eene huidziekte te lijden, en er zelfs religieuse secten, zooals de Karthuizers en Carmeliten in Portugal bestaan, aan welke uitsluitend vischspijzen zijn voorgeschreven, en die toch nooit met Lepra behebt worden.

Evenmin is deze schrijver de meening van de contagiositeit der ziekte toegedaan. Ook is men in Portugal bijna algemeen tegen de meening van de verbreiding der Lepra door contagium, gestemd.

Over het voorkomen der melaatschheid op Creta

werd eene belangrijke mededeeling geleverd door den daar te lande gevestigden geneesheer Dr. Smart [1]). Creta biedt een belangrijk veld aan tot het doen van waarnemingen over dit onderwerp.

In 1852 bedroeg aldaar het aantal der uit de maatschappij verbannene lepreuzen niet minder dan 628, — niet medegerekend verscheidene die hunne ziekte wisten geheim te houden, en die minstens één derde van alle de op Creta aanwezige lepreuzen uitmaakten —, zoodat op eene bevolking van 250.000 inwoners, ongeveer 900 (d. i. bijna $^1/_{250}$ der geheele populatie) aan Lepra lijdende waren.

Zooals wij het in het Noorden reeds hebben aangetroffen, en hetgeen later nog dikwijls blijken zal, houdt de bevolking van Creta de ziekte voor besmettelijk. Smart is deze meening niet toegedaan: hij doet opmerken, dat op de Lepra-dorpen gezonde vrouwen met hunne besmette mannen in zamenleving zijn, en dat desniettegenstaande de eerstgenoemden gezond blijven. Evenzoo trof het Clot-Bey [2]), dat hij op zijne reis door Creta, nooit van eene mededeeling der ziekte door contagium iets had vernomen, alhoewel, door het groote aantal op dit eiland aanwezige lepreuze vrouwen, die zich aan prostitutie overgaven, de gelegenheid zich daartoe ruimschoots aanbood. Smart vond daarentegen de erfelijke verbreiding zeer in het oog vallend: in sommige geslachten had hij de Lepra zich op deze wijze reeds door verscheidene generatien zien voortplanten; in eenige geslachten was zelfs niet

---

[1]) Schmidt's Jahrb. 1857, Bd. 96, S. 116.

[2]) Séance de l'académie de Médecine de Paris, 20 Mai 1851.

één lid verschoond gebleven. De gelegenheidgevende oorzaak meent hij meer in sociale verhoudingen, dan wel in invloeden door klimaat teweeggebragt, te moeten zoeken.

Ook Prof. Rigler [1]) te Constantinopel ontkent, voor het meerendeel der door hem waargenomene gevallen, den invloed van het contagium; hij deelt mede hoe kinderen, van lepreuze ouders gezond ter wereld gekomen, meestal tusschen het 25ste en 40ste levensjaar, door de ziekte hunner ouders, hetzij door herediteit of door spontane ontwikkeling, — terwijl hem de causae occasionales geheel onbekend zijn —, aangedaan worden.

Tobler [2]) te Jeruzalem en Polak [3]) in Perzië, waren dezelfde meening toegedaan.

Daarentegen verklaart de gewezen chef der geneeskundige dienst in Egypte, Clot-Bey [4]), dat de melaatschheid niet noodwendig erfelijk is, noch op eenigerlei wijze kan overgeplant worden, en staaft dit door zijne veelvuldige te dien opzigte gedane waarnemingen. Nimmer heeft hij een kind gezien, dat door zijne min besmet was; in verscheidene huisgezinnen zag hij de ziekte niet van aangetasten op gezonden overgaan, in anderen daarentegen wel.

Griesinger kon nog geene bepaalde mededeelingen over de aetiologie der Lepra in Egypte doen.

---

[1]) Wiener Zeitschrift. Febr. 1847.

[2]) Schmidt's Jahrb. 1857. Bd. 95, s. 253.

[3]) „ „ „ „ „ s. 116.

[4]) Séance de l'académie de Médecine de Paris, 20 Mai 1851.

Dr. Carl Wolf [1]) deed Virchow een uitvoerig berigt over de verbreiding der Lepra op Madeira toekomen, en verklaarde zich daarin tegen het aannemen van een contagium, doch ten sterkste voor de herediteit. Onder 23 lepreuzen in het hospitaal, trof hij er 3 aan, wier beide ouders, en 9 wier vader of moeder door de melaatschheid waren aangetast.

Op de Canarische eilanden [2]) vond men hetzelfde bevestigd. De Lepra was aldaar tot het jaar 1860 nog sterk toenemende, zooals uit het volgende blijkt: in het jaar 1788: 195, in 1831: 346, in 1857: 500, in 1860: ruim 600 lijders. Volgens wettelijke bepalingen was op deze eilanden het huwelijk aan de lepreuze verboden, doch werd daarop veel inbreuk gemaakt. Het afzonderingssysteem (door middel van leprozenhuizen) wordt er bijna niet toegepast.

Dr. Domingo [3]) I Navarro te Palmas, op Gran Canaria, en Dr. Bolle [4]) te Berlijn, welke laatste eenen geruimen tijd op de Canarische eilanden heeft doorgebragt, zijn hetzelfde gevoelen over de actiologie der melaatschheid toegedaan; ook zagen zij, dat zoowel armen als rijken door deze plaag werden geteisterd, zoodat de slechte hoedanigheid der voedingsmiddelen alleen, niet kan geacht worden haar voort te brengen.

Bazin [5]), die de herediteit der Lepra constateert

---

[1]) Virch. archiv. 1862, Bd. XXVI s. 44—78.
[2]) „ „ 1861, Bd. XXII s. 340.
[3]) „ „ „ „ „ s. 362.
[4]) „ „ „ „ „ s. 367.
[5]) Leçons théoriques et cliniques sur les affections cutanées et artificielles et sur la lèpre etc. Paris 1862.

— voornamelijk op grond der statistieken van Danielssen en Boeck — en hare besmettelijkheid, ontkent, werpt de zonderlinge vraag op: of er niet tusschen de Lepra aan de eene, en de jicht en kanker aan de andere zijde, een zeker verband bestaat, daar hij drie lepreuzen aantrof, die elders de kiem der ziekte hadden opgedaan, wier vaders allen aan jicht, en moeders aan kanker lijdende waren geweest!

Iets verder buiten het Europeesch gebied wordt er eenigzins meer aan de contagiositeit der melaatschheid geloofd, doch meestal in eene beperkte mate; terwijl de voorstanders van de meening der hereditaire voortplanting steeds de bovenhand houden.

In China, waar de Lepra door het geheele land voorkomt, — B. Hobson [4]) nam haar daar waar, en geeft ons daarvan eene uitvoerige beschrijving — heerscht heden ten dage onder het volk hetzelfde gevoelen omtrent de oorzaak dezer ziekte, waarvan in het oude Testament reeds sprake was, d. i. men houdt haar voor aanstekelijk, doch tevens voor eene straffe des hemels voor gepleegde zonden; de lepreuzen, worden om deze reden door de Chinezen verafschuwd. Daarbij houden zij het voor een bewezen feit, dat de

---

[1]) Virch. Arch. Bd. XXII, 1861, s 326. — Ik kan hier niet onvermeld laten, dat Dr. Dumontier, in Suriname, mij onlangs mededeelde, dat hij in de gelegenheid is geweest de Lepra bij Chineesche immigranten, die met deze ziekte behebt in de kolonie waren ingevoerd, waar te nemen; en dat het hem gebleken is, dat de verschijnselen hunner ziekte geheel en al overeenkwamen met die, welke bij de Lepra in Suriname worden waargenomen.

ziekte zich door herediteit voortplant, dat *ieder* kind van lepreuze ouders een erfelijk aandeel dezer abnormiteit verkrijgt, dat dit evenwel in de derde generatie een goedaardiger karakter aanneemt, en in het vierde geslacht uitsterft.

Men veroorlooft in China geene huwelijken tusschen kinderen van gezonde en lepreuze individuen. Openbaart zich de Lepra in eene vroeger gezonde familie, dan houden alle de te voren aangegane verloovingen op en worden de huwelijkscontracten als nietig beschouwd. Slechts wanneer beide de verloofden of gehuwden in denzelfden graad van verwantschap tot hunne besmette ouders of voorouders staan, en de ziekte bij hen in dezelfde hevigheid bestaat, blijft het contract geldig. Lepreuzen uit eene bepaalde generatie mogen slechts met individuen uit die zelfde generatie huwen: aan een lepreuze bijv. uit de vierde generatie, al draagt hij niet de minste sporen van het euvel bij zich, is het slechts vergund eene vrouw uit die zelfde generatie tot echtgenoote te nemen; *de kinderen uit het vierde geslacht gesproten worden als gezond beschouwd, en weder in de maatschappij toegelaten.*

Zooals ik reeds even te voren vermeld heb, erkennen de Chinezen ook een lepra-contagium; de wet neemt dit evenzeer als beginsel aan.

De melaatschen, die arm zijn, worden naar de etablissementen vervoerd; de rijken zijn genoodzaakt zich aan het maatschappelijk verkeer te onttrekken, op straffe van naar de leprozenhuizen gebragt te worden. Doch niettegenstaande deze wettelijke bepalingen, schijnen vele vrouwen, die van lepreuzen afstammen, zich in de publieke huizen te Canton op te houden, en daar-

door gelooven de Chinezen, dat de ziekte maar al te veel op gezonden wordt overgeplant.

Ook de regering staat oogluikend toe, dat deze ongelukkigen, die naauwelijks eene toereikende hoeveelheid voedsel ontvangen, door bedelen in hun onderhoud voorzien; het behoeft dus niet te worden aangetoond, hoe inconsequent het afzonderings-systeem in China wordt toegepast.

De oudste lepreuzen op het Lepra-dorp nabij Canton bevestigden: dat de melaatschheid niet altijd door de kinderen van hunne ouders wordt overgeërfd; dat zich bij eenige gehuwde vrouwen op het dorp geene verschijnselen van Lepra voordoen; dat het verdwijnen dezer ziekte in de 3de en 4de generatie niet zonder uitzonderingen plaats vindt.

De Chinesche geneesheeren nemen de hereditaire voortplanting en alleen contagiositeit per coïtum aan.

Ik heb het voorkomen der melaatschheid in China met opzet eenigzins uitvoeriger behandeld, dan dit met andere landen het geval was. Ofschoon het wenschelijk ware geweest, dat Hobson's mededeeling met meer helderheid ware geleverd, zoo kan zij mijns inziens toch tot eene belangrijke opmerking aanleiding geven.

Alhoewel men niet veel gewigt aan de opvatting van het oningewijde volk over oorzaken van ziekten kan hechten, vooral niet van eene ziekte als de Lepra, waarvan de aetiologie zoo bezwaarlijk is op te sporen, — zoo kan men toch wel geloof hechten aan het volksoordeel omtrent het al of niet lepreus verklaren van individuen.

Wel is waar schijnen de Chinezen, te oordeelen

naar de eigendommelijke proceduren die zij, volgens de mededeelingen van Hobson, de individuen, aangaande wier gezondheid zij twijfel koesteren, doen ondergaan, — alles behalve in staat te zijn de melaatschheid in hare eerste stadia te herkennen; doch wat de herkenning van de ziekte in haar later verloop, wanneer zij meestal met zeer kenschetsende verschijnselen gepaard gaat, betreft, daaraan behoeft wel niet getwijfeld te worden.

Ik meen dus zeker te mogen veronderstellen, dat er veel waarheid moet gelegen zijn in het door hen waargenomene feit, dat individuen uit eene derde of vierde lepreuzen-generatie afstammende, meestal gezond zijn, en in de maatschappij mogen terugkeeren.

Naar alle waarschijnlijkheid zullen ook vele personen uit de eerste en tweede lepreuzen-generatie afstammende, gezond zijn — hetgeen volgens de Chinezen nooit kan plaats hebben —, maar de sterk ingekankerde meening over herediteit zal zekerlijk hunne oogen voor deze feiten gesloten houden.

Ik heb te meer regt om dit te beweren, omdat in Suriname, waar men dezelfde meening als die der Chinezen is toegedaan, zich iets dergelijks op het lepreuzen-Etablissement heeft voorgedaan, hetgeen ik in de geschiedenis reeds met eenige woorden heb aangestipt. Men was ook daar zóódanig van de hereditaire voortplanting overtuigd, dat men niet wilde toestaan, een groot aantal gezonde personen, aldaar uit lepreuze ouders of voorouders geboren, uit het etablissement te ontslaan; men hield steeds vol, dat zij de kiem der Lepra bij zich droegen.

De Chinezen, met eenen vreesselijken afschuw voor

Lepra bezield, zouden niet toestaan, dat afstammelingen van melaatschen uit de derde en vierde generatie zich in hunne maatschappij bewogen, indien zij niet van het verdwijnen hunner ziekte overtuigd waren; de zooeven vermelde waarneming zal dus zekerlijk op eene juiste ervaring berusten.

De maatschappelijke verhoudingen waaronder de lepreuzen in China gedwongen worden te verkeeren, en van wier nakoming men verzekerd kan zijn, doen hen tot eene proefneming op groote schaal dienen, waarnaar men bijna te vergeefsch in andere landen zal zoeken, en waarvan de resultaten ook even verrassend en verblijdend mogen heeten.

Iedere hereditaire ziekte zal zich des te heviger uitbreiden, hoe meer de door haar aangetaste individuen onderling huwen (huwelijken tusschen bloedverwanten als anderszins bewijzen genoegzaam, hoe in zoodanige gevallen de physiologische en pathologische toestanden zich in eene hooge mate voortplanten en tevens duidelijker te voorschijn treden).

De Lepra zoude derhalve, indien zij hereditair ware, zoo al niet moeten verergeren dan toch minstens onder hetzelfde karakter bij de nakomelingschap moeten te voorschijn treden, aangenomen dat de overige toestanden (als voedsel, klimaat enz.), die op het ontstaan of verloop dezer ziekte invloed kunnen uitoefenen, onder de verschillende generatien dezelfde zijn gebleven, hetgeen met alle zekerheid in een land als China, hetwelk zich op geen enkel gebied met reuzenschreden pleegt te ontwikkelen, zeker het geval zal zijn.

Onderstellen wij eens, dat alleen de praedispositie werd overgeërfd en er eene gelegenheidgevende oor-

zaak vereischt werd om den abnormalen toestand zoodanig in intensiteit te doen stijgen, dat zij zickte kon genoemd worden, — ook dan zou de vorige beschouwing hierop van toepassing zijn.

Met genoemde gegevens gewapend, meen ik derhalve de bewering, dat de Lepra zich in China voornamelijk door herediteit zoude verbreiden, zeer in twijfel te mogen trekken.

De Japansche geneesheeren [1]) hebben de vragen door Virchow over de aetiologie opgeworpen, beantwoord als volgt:

a. de erfelijke dispositie houden zij voor bewezen, somwijlen eene generatie overspringende;

b. de voeding waaronder vooral gezouten, bijna ontbonden visch, die in groote hoeveelheid door de Japanezen wordt verbruikt, beschouwen zij als eene medewerkende oorzaak;

c. de ziekte is over geheel Japan verbreid: het meest in het Zuidelijk gedeelte en aan de zeekusten, vooral in de moerassige streken;

d. huwelijken en coïtus hebben geenen infecterenden invloed;

e. de ziekte verschoont geen stand, rijken noch armen;

f. geene gevallen van zeker geconstateerde en direkte besmetting zijn hun bekend;

g. de Lepra treedt in Japan steeds sporadisch op;

h. er bestaan in Japan geene leprozenhuizen, noch hospitalen of hygienische voorschriften en wettelijke verordeningen ten opzigte der melaatschen.

---

[1]) Virch. Archiv. 1861, Bd. XXII, S. 336.

Dr. Macnamara [1]) die zeer vele Lepreuzen te Mozufferpore in Bengalen, heeft behandeld, gaf hierover een belangrijk aperçu. Zijne waarnemingen loopen over drie verschillende volken: Indiers (Hindoes), Muzelmannen en Europeanen, waarvan ik in het kort datgene zal vermelden, wat op ons doel betrekking heeft.

De Indiers voeden zich bijna uitsluitend met plantenvoedsel; de Muzelmannen gebruiken dagelijks vleesch, en leven op dezelfde wijze als de aldaar woonachtige Europeanen.

Wetten ten opzigte der lepreuzen zijn in Bengalen niet ingevoerd; de ziekte is bij de inboorlingen zoodanig verafschuwd, dat zij iederen lepreuzen geheel en al verlaten en zich steeds van hem verwijderd houden, waarom men het onnoodig heeft geacht wetten tegen de verspreiding dezer kwaal uit te vaardigen.

Ten opzigte van deze verspreiding merkt Macnamara op, dat de Indiers, zoo rijke als arme, en evenzoo de Muzelmannen, met deze ziekte behebt zijn, zoodat de schrijver niet het minste verband van Lepra met voedsel en maatschappelijke verhoudingen weet op te geven; niet *een* der door hem waargenomen lijders had ooit gezouten voedsel tot zich genomen.

De schrijver doet tevens opmerken, dat hij slechts *een* geval heeft waargenomen van een Europeaan, die in Indie lepreus was geworden; dat echter de gemengde bevolking evenzoo door deze ziekte werd aangetast als de inboorlingen.

Deze mededeeling is voor ons oogmerk hoogst be-

---

[1]) Virch. Archiv. 1861, Bd. XXII. S. 312.

langrijk: er blijkt ten duidelijkste uit, welke eene betrekkelijk ondergeschikte rol, bij de oorzaken der Lepra, aan het voedsel moet worden toegekend; hoe toch vooral niet aan een bepaald voedsel, bijv. gezouten visch, bij de ontwikkeling dezer dyscrasie, eenige beteekenis mag toegekend worden.

In de meeste in beschaving teruggeblevene landen, waar veeteelt en landbouw niet op groote schaal worden uitgeoefend, wordt gezouten voedsel veelvuldig gebruikt, en zal dit, ondersteund door eene menigte andere schadelijke invloeden, die aan de armoede verbonden zijn, nadeelig op den algemeenen gezondheidstoestand inwerken; doch daarom bestaat er geene reden om juist de ichthyophagie als eene der voornaamste medeoorzaken van de ontwikkeling der Lepra te beschuldigen.

Evenzoo is het veelvuldig voorkomen van Lepra op sommige kustlanden van Europa, te verklaren: dáár schuilt zij nog als overblijfsel der middeleeuwen, tierende onder voor haar gunstige verhoudingen.

Dat zij ook in het binnenland kan woeden, indien de omstandigheden voor hare ontwikkeling gunstig zijn, wordt genoegzaam door hare verbreiding over misschien geheel Europa in de middeleeuwen bevestigd, en nog heden door haar voorkomen in de overige werelddeelen.

Wij moeten daarom voorzigtig zijn, in het toekennen van eenen specifieken invloed van kuststreken op het ontstaan der melaatschheid. Bij de behandeling der Lepra Arabum in Suriname, zal ik met een enkel woord hierop terugkomen.

Ik kan niet ontveinzen, dat het zeldzaam voorkomen

dezer ziekte bij de in Bengalen aanwezige Europeanen, mij geheel en al onverklaarbaar toeschijnt, te meer daar Macnamara van contagium en van gekruiste rassen melding maakt, waaruit dus genoegzaam blijkt, dat er wel omgang tusschen de Europeanen, de inboorlingen en de Muzelmannen moet bestaan; en al ware dit niet vermeld, dan zoude men reeds a priori hebben kunnen besluiten, dat deze omgang onvermijdelijk moet plaats hebben. Doch ik wil liever, uit onbekendheid met de onderlinge verhouding dezer verschillende inwoners, dit punt ter zijde laten.

Bengalen kan een uitgebreid veld, tot het opdoen van de kennis der Lepra in haren geheelen omvang, aanbieden; vooral door het aanwezig zijn van drie verschillende nationaliteiten, met de aan elk hunner eigenaardige levenswijze. Het zoude overigens zeer belangrijk zijn om na te sporen, waarin de grond gelegen is, dat de Europeanen in deze streek van de ziekte genoegzaam geheel bevrijd zijn gebleven.

Dr. P. Bleeker [1]), die de Lepra in onze Oost-Indische bezittingen waarnam, en die het niet waarschijnlijk en niet beweren achtte, dat die ziekte besmettelijk of erfelijk is, op grond der vele gevallen waarin dit niet gebleken was, werpt de vraag op: waarom men den toestand der reeds zoo ongelukkige leprozen, nog verergert door hen als misdadigers op te sluiten, terwijl hunne landgenooten hunnen omgang vreezen, noch mijden.

---

[1]) Reis door de Minahassa en den Molukschen Archipel in het jaar 1855. Batavia, 1856.

DE LEPRA IN AMERIKA; DE VRAAG OMTRENT DE MOGELIJKHEID VAN SPONTANE ONTWIKKELING, CONTAGIOSITEIT EN HEREDITEIT DEZER ZIEKTE.

Ik zal nu tot de beschrijving der verbreiding van de Lepra in Amerika overgaan, waarbij ik voornamelijk over haar voorkomen in Suriname zal kunnen handelen, omdat ik door mijnen vader, die aldaar gedurende bijna 25 jaren als praktiserend geneesheer werkzaam was, in staat ben gesteld met hare verhouding in deze kolonie naauwkeuriger kennis te maken.

Zooals wij reeds in de geschiedenis der Boasie in Suriname vermeld hebben, voegden zich in het begin der 17de eeuw Europeanen bij de oorspronkelijke bewoners (Indianen). Omstreeks de helft dier eeuw begon ook de invoer van Afrikanen plaats te grijpen, en zooals wij toen reeds opmerkten, met de Afrikanen ook de Lepra.

In geheel Amerika schijnt dit het geval geweest te zijn, want Schilling zegt op pag. 20 van zijn reeds door ons aangehaald werk: „Igitur non dubito, quin ex Afrika in novum orbem primum venerit", en Campet [1]): „Le mal rouge est endémique dans la Nigritie, c'est une maladie contagieuse, qui règne dans le nouveau monde depuis que le commerce a commencé à y faire passer des nègres".

Wij zagen voorts dat deze ziekte bij de inboorlingen onbekend was, doch dat zij zich in enkele gevallen aan hen, door den omgang met negers, mededeelde.

---

[1]) Traité pratique des maladies graves qui règnent dans les contrées, situées sous la zone torride etc. Paris, 1802. p. 290.

Tot op den huidigen dag is de Boasie bij de meeste Indiaansche stammen geheel onbekend, hetgeen ons trouwens niet kan verwonderen, als wij doen opmerken, dat de Indianen zich geheel afgezonderd in de binnenlanden ophouden, en de weinigen, die gedurende korten of geruimen tijd in het meer bevolkte gedeelte der kolonie vertoeven, uit zekeren afschuw voor de negers, nooit met hen omgaan.

Wij hebben dus alle regt om te besluiten, dat eene spontane ontwikkeling der Lepra onder Europeanen en Indianen in Suriname, nooit heeft plaats gegrepen; want vóór den invoer der negers was de ziekte niet onder genoemde volkeren heerschende. De placaten uit het begin der stichting dezer volkplanting bewijzen genoegzaam, dat die ziekte zich langzamerhand onder de Europeanen begon te vertoonen, eerst langen tijd nadat de invoer van besmette negers reeds had plaats gevonden, en hoe men reeds toen van oordeel was, dat de melaatsche Afrikanen hunne ziekte aan de Europeanen mededeelden.

De Lepra was in de 17de eeuw bijna geheel uit het meer beschaafde gedeelte van Europa verdwenen, zoodat men den invoer van lepreuze Europeanen toen ten tijde, met allen grond mag uitsluiten.

In de binnenlanden van Suriname leven bijna sedert eene eeuw de zoogenaamde boschnegers, van ingevoerde Afrikanen afstammende, doch sedert dien tijd van de overige bevolking geheel afgezonderd, terwijl onderlinge vrees ze van de slavenbevolking verwijderd hield. Ook deze boschnegers zijn met Lepra behebt [1]).

---

[1]) Dr. F. W. Hostmann, over de beschaving der negers in Amerika.

Hunne levenswijze verschilt weinig van die der Indianen; zij voorzien in hun onderhoud door jagt, vischvangst en een weinig landbouw. Het is blijkbaar, dat ook zij, of hunne voorouders, deze ziekte uit Afrika hebben medegebragt.

Nu rijst natuurlijk de vraag op, op welke wijze de Europeanen, en de uit Europeesche ouders in de kolonie geborenen, door deze ziekte worden aangetast.

Van herediteit kan, zooals duidelijk is, hier geen sprake zijn; van eene autochthone ontwikkeling kan volgens mijn inzien, bij individuen, die onder de meest gunstige levens-omstandigheden verkeeren, en waarbij noch het klimaat, noch de gesteldheid van den bodem, noch hygienische verhoudingen, zooals gebleken is, kunnen beschuldigd worden, hier evenmin reden zijn. De Indianen, die eveneens onder gunstige verhoudingen leven, kennen immers zelfs heden ten dage, de Lepra niet; dat deze volkstam eene vatbaarheid voor Boasie kan bezitten, is echter duidelijk genoeg bewezen door de weinige gevallen, die zich nu en dan hebben voorgedaan bij die Indianen, die met negers omgang hadden gehad, en ook door het voorkomen dezer ziekte in Brazilie, waar de roodhuiden zeer sterk door haar worden geteisterd.

Doch de omgang met lepreuzen in de kolonie is door de Europeanen naauwelijks te vermijden, en ofschoon de aangetasten zich uit de maatschappij moeten verwijderen, wordt hiertegen veel gezondigd, en is men niet zelden er aan blootgesteld om met lepreuzen in aanraking te komen, vooral wanneer de ziekte zich bij hen onder weinig zigtbare symptomen voordoet; waarbij nog gevoegd moet worden, dat het

meerendeel der daar aanwezige Europeanen zich met de vrouwelijke negerbevolking vermengt.

Een contact tusschen Europeanen en lepreuzen kan dus steeds worden aangetoond; tusschen Indianen en lepreuzen bijna nimmer. Niet zelden worden jonge kinderen van Europeesche ouders, die nimmer Lepra in hunne familie gekend hebben, door deze ziekte aangetast; het is echter van de meeste aan te toonen, dat zij, zonder voorkennis der ouders of uit onwetendheid, met lepreuzen in aanraking zijn geweest, of door melaatsche minnen zijn gezoogd.

Bij deze kinderen kan, dunkt mij, op geene andere wijze dan door contagium, het ontstaan hunner ziekte verklaard worden.

Suriname, een land waar de Lepra voor betrekkelijk korten tijd geïmporteerd is geworden, en waar genoemde drie volksstammen in zulke eigenaardige verhoudingen tot elkander staan, is het meest in staat, eenig licht over het al of niet bestaan van het Lepracontagium te verspreiden.

In oorden, waar de melaatschheid sinds overoude tijden reeds aanwezig was, en waar men dus met geene genoegzame zekerheid het spontaan ontstaan door den invloed van het klimaat of van eene slechte voeding te weeg gebragt, kan uitsluiten, kan de mogelijkheid van infectie moeijelijk beslist worden, en nog minder de vraag of de ziekte door herediteit of door contagium ontstaan is.

De geschiedenis der Lepra in Suriname biedt ons daarom een vast steunpunt aan, en hiervan uitgaande, laten zich de andere oorzaken met meerdere zekerheid beoordeelen.

Wat kan de reden zijn, dat niettegenstaande zulke sprekende feiten, zoo velen zich tegen het aannemen van het Lepra-contagium verklaren?

Ik meen dat deze reden voor de hand ligt. Men heeft steeds uit het oog verloren, dat de vatbaarheid voor Lepra zeer gering is: men zag den dagelijkschen omgang met lepreuzen ongestraft geschieden, en bespeurde naauwelijks de schijnbaar spontane ontwikkeling, omdat men meestal door de meening over herediteit geheel en al bevangen was; waarbij zich nog voegde dat men met geene genoegzame zekerheid de autochthone ontwikkeling kon uitsluiten. Bijna alle schrijvers maken gewag van den talrijken omgang tusschen lepreuzen en gezonden, zonder nadeelige gevolgen na zich te sleepen, en ontkennen op dien grond de contagiositeit; doch zij bedachten niet, dat juist de spontane gevallen konden gesteld worden tegenover de zoodanige, waarbij geene treurige gevolgen werden waargenomen, en dat men slechts bij de meeste individuen eene zeer geringe vatbaarheid had aan te nemen, om op deze wijze genoemde daadzaken te verklaren.

Het is verwonderlijk, dat men niet meer de aandacht op contagiositeit in den ruimsten zin gevestigd heeft, daar men toch zag, dat in die streken, waar de Lepra niet heerschende was, en waar alle verhoudingen gelijk waren aan die van naburige oorden, waar de ziekte zeer inheemsch was, er nooit een geval van spontane ontwikkeling voorkwam; en dat de ziekte zich daar eerst begon uit te breiden, wanneer zij er was ingevoerd! Wij vragen het, zoude men wel sprekender bewijzen voor de contagiositeit kunnen aanvoeren?

Het is belangrijk om op te merken, hoe de ongekunstelde volksmeening, bijna over de geheele aarde, zoowel van voorheen als thans, steeds tot het aannemen van besmettelijkheid der melaatschheid geneigd is geweest.

Het gebruik van slecht, vooral van gezouten voedsel, in streken waar de ziekte heerscht, heeft zeker ook niet weinig bijgedragen, om dien chaos van verwarring nog grooter te maken, en om aan deze omstandigheid eene der oorzaken toe te schrijven van het ontstaan en de verbreiding dezer ziekte; doch bij eene nadere beschouwing blijkt het reeds spoedig hoe weinig beteekenis aan dezen invloed mag worden toegekend. De Lepra doet zich immers in zeer hevige mate voor op vele plaatsen alwaar geen slecht, evenmin als gezouten voedsel, verbruikt wordt, zooals in Noorwegen (fiorden), op de Canarische eilanden, in Bengalen, China, Japan (de meer gegoede standen), in Brazilie (waar varkensvleesch het hoofdvoedsel is), in Suriname (Europeërs en boschnegers); terwijl in vele streken waar voortdurend slechte voedingsmiddelen genuttigd worden, niet de geringste sporen van Lepra worden waargenomen, zooals op vele kustlanden van Europa en elders.

Het ligt veel meer voor de hand om aan te nemen — zooals ik vroeger reeds aantoonde — dat niet het slechte en gezouten voedsel de oorzaak van spontane ontwikkeling van Lepra kan zijn, maar dat dit de algemeene voedingstoestand ondermijnende, op deze wijze oorzaak kan worden van eene betrekkelijk grootere vatbaarheid voor het contagium: zooals trouwens ieder slecht gevoed individu voor de meeste conta-

gieuse ziekten meer vatbaarheid vertoont, dan zoodanige die goed gevoed zijn. Dit blijkt ook ten duidelijkste bij den Surinaamschen neger, die zich bijna uitsluitend met gezouten visch (dikwijls tot ontbinding overgegaan) en onrijp plantaardig voedsel, pleegt te onderhouden [1]), en ook in zeer hooge mate, vatbaarheid voor Lepra vertoont.

Evenzoo moet het verband van Lepra met de overige hygienische verhoudingen verklaard worden. Ook atmospherische, kosmische en tellurische invloeden mogen niet beschuldigd worden van eene spontane ontwikkeling der Lepra te kunnen veroorzaken: deze ziekte komt immers onder de meest verschillende natuur-verhoudingen voor; dat deze momenten, evenals de gebrekkige voeding hare ontwikkeling kunnen bevorderen, is misschien niet van allen grond ontbloot.

Er doet zich eene andere vraag op, die misschien meer ingewikkeld en moeijelijker is om te beantwoorden, namelijk: of het contagium onder de verschillende luchtstreken, zoowel in de koude als in de tropische, zijn actief karakter behoudt. Ik zal deze quaestie later, bij het behandelen van de aetiologie der Lepra in de overige werelddeelen, bespreken. Voorloopig zij gezegd, dat ik niet zal overhellen tot de meening van Fuchs [2]), die aannam, dat de Lepra in Azie, Afrika en Australie besmettelijk is, doch deze eigenschap der melaatschheid, in Europa ontkent, en

---

[1]) G. J. Mulder, de voeding van den neger in Suriname. Rotterdam, 1847.

[2]) De ziekelijke veranderingen der huid enz. Uit het Hoogduitsch. Leiden, 1844. Deel II p. 614.

die het gemis der smetstof als het klaarste bewijs doet gelden, dat de Lepra in Europa niet meer zooals vroeger bestaat, haar vergelijkende met eene plant, die op eenen vreemden bodem wel wortels en bladeren verkrijgt, doch niet bloeit, noch zaad voortbrengt.

Nemen wij nu kennis van het oordeel van eenige West-Indische schrijvers over de contagiositeit der melaatschheid:

Schilling, de oudste schrijver over de Lepra in Suriname, laat zich in zijn reeds hierboven vermeld klassiek werk (op pagina 31) aldus uit: „Superfluum videri posset de contagio Leprae disputare, de quo nemo fere dubitat," en een weinig verder: „Stat igitur sententia, contagiosum esse leprae virus, atque de parentibus in liberos, de nutricibus in alumnos, de coniuge in coniugem transire; quin etiam persuaseum habeo ex diuturno contubernio absque intima illa corporum miscela per spiritum oris et hircina ulcerum effluvia hanc luem cum aliis communicari."

Hasselaar [1]) zegt dienaangaande: „deze ziekte is besmettelijk, niet zoozeer door enkele aanraking als wel:

1°. door vleeschelijke vermengingen;

2°. door bijslaap of te gemeenzamen omgang;

3°. door het zuigen aan besmette minnen."

Nog heden ten dage stemmen de meeste geneesheeren in West-Indie, met het oordeel dezer twee schrijvers volkomen in. In het naburige Brazilie, waar zich dezelfde toestanden, wat klimaat, verschil-

---

[1]) Beschrijving der in de kolonie Suriname voorkomende Elephantiasis en Lepra. Amsterdam, 1835.

lende inwoners (importatie van negers) enz. betreft, voordoen, en waar evenzoo eene transitoire Europeesche bevolking wordt aangetroffen, vertoont zich de Lepra onder de drie gemelde rassen, over het geheele land: doch in vele streken, zooals bijv. in de provincie St. Paulo, een overigens zeer gezond oord, meer dan op andere plaatsen. Dr. Lallemant [1]) beschrijft ons, hoe aldaar het contact met lepreuzen zeer wordt gevreesd, voornamelijk door de lagere volksklasse, doch merkt tevens op hoe moeijelijk het in het algemeen is, den invloed van het contact bij eene endemische ziekte aan te toonen.

Evenmin kon Dr. J. d'Aquino Fonseca [2]) een bepaald oordeel over de al of niet contagiositeit der melaatschheid uitspreken.

In het Noorden van Amerika werd de Lepra in Kamschatka door Dr. Inosemz'off [3]) en in Nieuw-Brunswijk (Canada) door Dr. Skene [4]) gadegeslagen; beiden besluiten tot het bestaan van een lepra-contagium en tevens tot hereditaire ontwikkeling.

In Nieuw-Brunswijk deed zich het eerste geval van Lepra voor in 1817 bij een gezond individu (importatie?); na dien tijd nam de ziekte daar zeer toe.

Uit het behandelde is genoegzaam gebleken, dat wij met allen grond geregtvaardigd zijn tot de meening, dat de Lepra in Amerika contagieus is.

---

[1]) Virch. Archiv. 1861, Bd. XXII, S. 341.
[2]) Virch. Archiv. 1861, Bd. XXII, S. 344.
[3]) Schmidt's Jahrb. 1844, Bd. 44, S. 194.
[4] Lond. med. Gaz. Juni 1844.

Is evenwel deze ziekte ook in de andere werelddeelen onder andere verhoudingen contagieus? De beantwoording dezer vraag zal op dit oogenblik het onderwerp onzer beschouwing uitmaken.

Het feit, dat de Lepra overal waar zij endemisch voorkomt, steeds onder dezelfde symptomen verloopt, is reeds voldoende om aan te toonen, dat haar contagium zich ook overal onder de meest verschillende verhoudingen zal kunnen ontwikkelen; ziekten die aan eene bepaalde temperatuur, klimaat, gesteldheid van den bodem, nationaliteit enz. gebonden zijn, zullen bij omstandigheden ongunstig voor hare ontwikkeling, haar endemisch of epidemisch karakter verliezen. De importatie in welke streek der aarde het ook moge zijn, schijnt op de Lepra niet den minsten invloed uit te oefenen; steeds verloopt zij onder de haar eigendommelijke symptomen, steeds blijft zij contagieus, en levert hier van het bewijs, indien zij slechts individuen aantreft, vatbaar voor haar contagium. Voor zoo verre ons bekend is, schijnt zelfs de melaatschheid in de oude tijden zich onder dezelfde verschijnselen als de tegenwoordige, te hebben geuit. Zij verdween in sommige landen spoorloos, doch onderging nooit eene metamorphose, zooals sommige schrijvers hebben beweerd; dat de syphilis de veranderde Lepra zoude zijn, daarvan is bij nadere beschouwing niets gebleken.

Ik zal, zonder dat ik van de verbreidingswijze dezer ziekte in Amerika behoef gebruik te maken, uit het voorkomen der Lepra in de landen buiten genoemd werelddeel, waar zij zich endemisch vertoont, het bewijs trachten te leveren, dat zij ook daar contagieus

is. Een zoodanig bewijs laat zich slechts geven voor streken, waar zij meer uitvoerig een onderwerp van beschouwing geweest is. Van vele landen buiten Europa waren mij geene genoegzaam uitgewerkte berigten bekend, om op deze eene oordeelvelling over hare aetiologie te kunnen gronden. Doch ik meen, dat, indien èn in de tropen, èn in het Noorden haar contagieus karakter is geconstateerd, alsdan met genoegzame grond tot het bestaan van dezelfde eigenschap dezer ziekte in de gematigde luchtstreek mag worden besloten.

Om deze vraag evenwel met goed gevolg te kunnen beantwoorden, wil ik eerst trachten aan te toonen, dat de Lepra zich in het Noorden van Europa evenmin spontaan ontwikkelt als in Amerika. Voor deze meening pleit het volgende:

1°. Het Noorden van Europa is te beschouwen als in eenen toestand te verkeeren ten opzigte van de verbreiding der Lepra, gelijk die van bijna het overige Europa tijdens de Middel-eeuwen.

In het grootste gedeelte van Europa verdween de melaatschheid omstreeks de 16de en 17de eeuw; het eerst uit Italie, vervolgens uit Frankrijk, toen uit Nederland (17de eeuw) [1]) en eindelijk uit Noord-Duitschland, d. i. zooals Vinkhuyzen [2]) teregt opmerkt, langs de rigting waarin zich ook de beschaving door Europa verbreidde.

---

[1]) Israëls, Bijdragen tot de geschiedenis der Lepra in de Noordelijke Nederlanden. Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde, 1857.

[2]) Geneeskundige opmerkingen op eene reis door het Noorden. Leiden, 1865.

Van waar dat verdwijnen?

a. door de consequente toepassing van gedwongene afzondering.

b. door verbetering der maatschappelijke toestanden.

De eerste oorzaak werkte ontegenzeggelijk sterker dan de laatste; aan deze alleen is het te wijten, dat de ziekte *spoorloos* uit bijna geheel Europa verdween: de verbetering der maatschappelijke toestanden zoude nooit eenen zoodanigen radikalen invloed bewerkstelligd hebben, want deze gaat toch steeds met zeer langzame schreden voorwaarts; nog heden ten dage is in vele streken de volkstoestand zekerlijk niet beter dan in de middeleeuwen, en hoevele vreesselijke ziekten hierdoor ook ontstaan: nimmer de Lepra. Doch als wij bedenken met hoe groote energie de verbanning der lepreuzen uit de maatschappij werd toegepast, hetgeen het duidelijkst blijkt uit de duizende leprozenhuizen tijdens de middel-eeuwen in Europa, en uit de hevige vervolgingen, ingesteld met het doel om die ongelukkigen uit te roeijen, dan verkrijgt deze beschouwing een geheel ander aanzien. Op alle plaatsen, waar de afzondering, hetzij in het geheel niet, hetzij onvoldoende werd toegepast, zien wij nog heden die ziekte met al hare woede de volken teisteren (Noorwegen, Portugal, de Canarische eilanden, Creta, Egypte, China, Japan, Suriname, Brazilie enz.); verdween zij niet in de middeleeuwen — toen bijna overal de afzondering met meerdere of mindere gestrengheid bevolen werd — dan geschiedde haar terugtogt ook niet in den nieuweren tijd, sedert men bijna overal hare contagiositeit ontkent en om deze reden het afzonderings-systeem niet noodig acht.

In Noorwegen is de Spedalskhed nooit vervolgd en heeft de regering eerst op het einde der 18de en het begin der 19de eeuw, zich dit belangrijk vraagstuk aangetrokken; terwijl zelfs nog in den tegenwoordigen tijd de gedwongene afzondering niet wordt toegepast. Het kan ons daarom geene verwondering baren, dat de Lepra in Noorwegen zoo sterk verbreid is!

Zoo de melaatschheid zich spontaan kon ontwikkelen, dan zoude zij zich ongetwijfeld nog heden, in landen waar zij thans spoorloos verdwenen is, niettegenstaande de verbeterde maatschappelijke toestanden en de door deze te weeg gebragte mindere vatbaarheid, toch nog hier en daar sporadisch moeten vertoonen. Maar ik herhaal het: de ellende der middeleeuwen, op alle verhoudingen toegepast, bestaat ook thans op sommige punten van Europa, en zoude zoodoende ook nu nog steeds individuen opleveren, die eenen geschikten bodem voor Lepra zouden aanbieden.

Ik meen dus te mogen besluiten, dat de melaatschheid in Europa zich nooit spontaan heeft ontwikkeld, en dat dit autochthoon ontstaan evenmin heden plaats vindt — daargelaten de vraag over het allereerst optreden dezer ziekte.

2°. Bewijzen de door Holmsen en de overige in Noorwegen waargenomen feiten, dat de invoering van Lepra in vroeger van haar verschoonde streken, steeds door tusschenkomst van lepreuzen plaats vond.

Door de beschrijving van de verbreiding der Spedalskhed over de fiorden wordt dit ten duidelijkste bewezen. Op plaatsen waar de verhoudingen geheel en al dezelfde zijn, ziet men in de *eene* Lepra woeden, en de *andere* niet; werd zij evenwel in het van haar

bevrijd zijnde oord ingebragt, dan zag men steeds eene accumulatie van lijders plaats grijpen.

Ik kan dus volstrekt niet met Danielssen en Boeck instemmen, dat de Spedalskhed zich spontaan zoude kunnen ontwikkelen.

Doch tot welke kategorie moeten nu die gevallen, waarbij deze schrijvers een autochthoon ontstaan veronderstelden, gerekend worden? Het kan niet anders of men moet ze tot de door contagium aangetasten terugbrengen.

Ik kan mij natuurlijk evenmin vereenigen met de bewering van Dr. Hjort, dat uitwendige invloeden (behalve het contagium) in staat zouden zijn deze ziekte te weeg te brengen.

Ik heb reeds daar ter plaatse er de aandacht op gevestigd, dat een groot aantal lepreuzen, in de door Conradi vermelde statistieken (in sommige bijna de helft), uit niet melaatsche ouders of voorouders waren afgestamd; bij deze moet dus het contagium zijn invloed hebben doen gelden.

De statistiek van Holmsten is een der gewigtigste voor het bewijs van de besmettelijkheid der Spedalskhed. Wij zagen immers, dat van 93 lepreuzen, slechts één in de gelegenheid was geweest, deze ziekte door herediteit te verkrijgen. De overblijvende 92 moeten haar dus door contagium hebben verworven, en niet zooals de schrijver meent, door een miasma, dat zich op de Noorweegsche kusten zoude ontwikkelen. Naar mijn inzien moeten ook de waarnemingen van Dr. Holmsen te Fosen voor onze beschouwingswijze pleiten. Wel is waar heeft men in den nieuweren tijd geen enkel voorbeeld van besmetting waar-

genomen in Europeesche landen, waar nu en dan Lepra geïmporteerd werd, doch door deze omstandigheid is nog niet het bewijs van de niet contagiositeit der melaatschheid geleverd, want ik moet weder doen opmerken, dat de vatbaarheid voor Lepra uiterst gering is, en dat dit genoegzaam bewezen wordt door het geringe aantal zieken, dat jaarlijks de statistieken pleegt te vermeerderen.

Wij mogen niet uit het oog verliezen, dat de gemiddelde leeftijd der lepreuzen zeer hoog is (in China zoude de Lepra de levensduur in het geheel niet verkorten, in Noorwegen bedroeg het gemiddeld verloop der tuberculeuse: 9—10, der anaesthetische melaatschheid: 18—20 jaren), zoodat dezelfde lepreuzen gedurende geruimen tijd steeds weder op de statistieken verschijnen.

Ook in West-Indie merken wij op, dat de omgang met lepreuzen veelal ongestraft kan geschieden, waaruit blijkt dat ook daar de vatbaarheid verre van algemeen is.

In de berigten der waarnemers uit andere landen, heb ik evenmin eenige gronden kunnen vinden, die tegen de besmettelijkheid der Lepra getuigen.

Thans overgaande tot de beschouwing van de mogelijkheid van hereditaire voortplanting der Lepra in West-Indie, zal ik trachten dit vraagstuk ook voor de overige gewesten op te lossen.

Aan het einde van de geschiedenis der Boasie in Suriname, heb ik eenige opgaven vermeld, die reeds met vlugtigen blik beschouwd, alles behalve voor hereditaire voortplanting getuigen.

Wij zagen: dat onder 121 individuen, allen uit lepreuze ouders of grootouders op het Etablissement Batavia geboren, zich niet minder dan 100 (82%) *niet* melaatschen bevonden;

dat twee jaren later (1853) onder 448 zich op het Etablissement bevindende individuen, 112 *niet* lepreuzen werden aangetroffen (allen onder dezelfde voorwaarden, als te voren vermeld, verkeerende); terwijl Dr. Ooijkaas tevens bespeurde, dat onder de overige 336 melaatschen, slechts 33 (17 man. en 16 vr., d. i. 9,8%) uit besmette ouders of voorouders gesproten waren;

dat in 1857, van de 144, die op Batavia en het vorige gesticht Voorzorg geboren waren, 12 (8%) lepreus, 20 (14%) suspect, en 112 (78%) gezond werden bevonden.

Voorts zien wij: dat onder 245 *lepreuzen*, 221 (90%) gezonde ouders en grootouders hadden; 7 (3%) van welke de ouders, 3 (1,2%) de vader, 12 (5%) de moeder, 1 (0,4%) de beide grootouders, en 1 (0,4%) de grootvader lepreus waren;

dat onder 115 gezonden: van 25 (22%) beide ouders, en grootouders gezond, van 30 (26%) beide ouders, van 18 (16%) de vader, van 29 (26%) de moeder, van 4 (3%) beide grootouders, van 2 (%) de grootvader en van 7 (6%) de grootmoeder lepreus waren.

Uit het aantal suspecten valt weinig op te maken, uithoofde van hunnen onzekeren toestand.

Ik behoef deze statistieken niet nader toe te lichten; de conclusie is duidelijk. Doch men zal mij misschien tegenwerpen, dat op de lijst der gezonden zich 68 kinderen beneden 18 jaren bevinden, en dus de mo-

gelijkheid bestaat, dat de ziekelijke aanleg eerst later bij hen tot realiteit kan worden.

Wij zien evenwel, dat van de overblijvende 58 volwassenen (boven 18 jaren) in de gestichten geboren, slechts 4 (7%) lepreus zijn geworden, 9 (16%) suspect zijn, 45 (77%) gezond zijn gebleven, en vestigen tevens de aandacht op het feit, dat in Suriname de Lepra zich op zeer vroegen leeftijd kan openbaren, en dat het te wijten is aan de eigenaren der lepreuze slaven, of aan de ouders, dat besmette kinderen bijna nimmer op jongen leeftijd naar het Etablissement worden gezonden (beneden de 10 jaar zien wij immers niet één op het gesticht aanwezig), en niet aan de neiging dezer ziekte om zich op lateren leeftijd te openbaren.

Wij zagen verder: dat in het jaar 1863, 89 individuen in het Etablissement geboren, als gezonden weder in het maatschappelijk leven terugkeerden.

Het is spijtig, dat wij geene volledige opgaven bezitten omtrent de geboorte in de gestichten, doch reeds a priori kan men aannemen, dat er betrekkelijk weinig kinderen in de eerste levensjaren kunnen gestorven zijn, omdat het aantal nog in leven zijnde, aanzienlijk en de geboorte in het Etablissement betrekkelijk gering is.

Op jongen leeftijd — ik beroep mij hier op hetgeen door mijnen vader dienaangaande is waargenomen — sterven er in Suriname geene kinderen ten gevolge van de Lepra (hierdoor zou het cijfer ten nadeele van het bewijs der hereditaire voortplanting zijn uitgevallen); lepreuze kinderen van Europeanen, die vroeger dan die van negers of van mulatten aan de ziekte bezwijken, bereiken, bij het trage verloop dezer ziekte,

minstens de puberteitsjaren: gewoonlijk sterven deze op eenen leeftijd van 17 tot 25 jaren, terwijl de laatstgenoemden in den regel eenen hoogeren ouderdom bereiken.

Het kan niet betwijfeld worden, dat de Lepra in West-Indie als niet hereditair moet beschouwd worden, en dat aan hen, die in het Etablissement geboren en later lepreus zijn geworden, de ziekte door contagium is medegedeeld.

De statistieken van het Etablissement Batavia zijn daarom zoo belangrijk, omdat — evenals ik dit reeds bij de bespreking van de Lepra bij de Chinezen opmerkte — de proef aangaande de hereditaire voortplanting, aldaar onder verhoudingen, zeer gunstig voor dit oogmerk, genomen wordt; en omdat bij statistieken uit andere landen verkregen, waarbij het mogt blijken, dat weinige der aanwezige lepreuzen uit zieke ouders of voorouders afstamden, de mogelijkheid bestaat, dat het huwen van lepreuzen door maatschappelijke aangelegenheden, in die landen met bezwaren gepaard gaat, en het derhalve geene verwondering zoude mogen baren, indien onder een groot aantal lepreuzen slechts weinigen melaatsche ouders of voorouders gehad hadden.

Doch men zal mij welligt tegenwerpen, dat deze statistieke opgaven evenzoo tegen het contagium der Lepra getuigen! Ik moet hierop antwoorden: dat — zooals reeds vroeger door mij ter loops is opgemerkt — de vatbaarheid voor het contagium der Lepra *zeer gering* is; en dat, nu wij eens het bestaan van besmetting hebben aangetoond, het voor de hand ligt om bij die weinigen, die op het Etablissement gebo-

ren en later lepreus zijn geworden, eene ontwikkeling van Boasie door infectie veroorzaakt, aan te nemen.

Doch al was het bestaan van eene lepra-smetstof nog niet aangetoond, dan zoude in deze gevallen toch nimmer van herediteit sprake kunnen zijn. Eene werkelijk hereditaire ziekte zoude, onder de voor haar zoo gunstige omstandigheden, als op het Etablissement worden aangetroffen, steeds nieuwe slagtoffers eischen en zich niet tot een zoo gering aantal individuen bepalen. Wij bemerken, dat bij andere erfelijke ziekten, niettegenstaande slechts één der ouders lijdende is en niettegenstaande de veelal genomene voorzorgsmaatregelen (tuberculose, jicht enz.), toch dikwijls de neiging bestaat zich in het nageslacht te openbaren; het zoude dus zeer wonderbaarlijk zijn, indien de melaatschheid, zoo alle omstandigheden gunstig voor haar te voorschijn treden blijven voortbestaan, zich niet evenzoo, — aangenomen dat zij hereditair ware —, onder het nageslacht in eene hooge mate openbaarde!

Er blijkt voorts uit de 107 lepreuze slaven (om niet van de vrijlieden te spreken) die tijdens de emancipatie in de maatschappij werden aangetroffen, hoe allertreurigst het afzonderings-systeem in Suriname wordt toegepast.

De meeste West-Indische schrijvers (Schilling, Hasselaar, Ter Beeck enz.) zijn de meening over het bestaan van hereditaire voortplanting toegedaan; de eerste is evenwel van gedachte, dat het spoedig wegvoeren der kinderen van lepreuze ouders, naar gezonde en gematigde luchtstreken, gepaard met goede

voeding, het uitbreken der ziekte zoude belemmeren (de ondervinding van latere jaren heeft dit echter niet bevestigd). Hasselaar spreekt zelfs van congenitale Lepra, (die evenwel nooit door vertrouwde hedendaagsche geneeskundigen in West-Indie is waargenomen) en deelt verschillende rariteiten ten opzigte der herediteit mede [1]).

Ooijkaas maakt evenwel eene uitzondering op de schrijvers in W.-Indie, en wil op grond zijner reeds vermelde waarnemingen, niet dat gewigt aan de herediteit toekennen, hetgeen haar doorgaans wordt toegeschreven.

Trachten wij nu ook voor de overige gewesten aan te toonen, dat de Lepra aldaar evenmin hereditair is. Wij zouden dit trouwens a priori reeds kunnen vaststellen, doch het geval zoude zich kunnen voordoen, dat in Suriname de uitwendige invloeden niet voorhanden waren, om de hereditaire praedispositie tot ziekte te doen overgaan. Maar men gevoelt duidelijk dat zoowel in West-Indie als op andere plaatsen waar de Lepra endemisch is, de uitwendige invloeden genoegzaam voorhanden moeten zijn, en dat dus, indien het bewijs van de niet hereditaire voortplanting der melaatschheid, voor Suriname geleverd is, dit evenzoo voor die andere streken geldig moet zijn.

Ik heb reeds bij de behandeling der Lepra in het Noorden gewag gemaakt van de weinige bewijsgronden, waarmede Danielssen en Boeck hunne meening hadden gestaafd; ik verwijs dus, om herhalingen te voorkomen, daarheen (p. 41). Hetzelfde geldt ten

[1]) Zie Hasselaar, pag. 39.

opzigte der statistieken door Conradi vermeld (p. 47); niet genoeg echter kan ik de aandacht vestigen op de waarnemingen van Holmsen (p. 52), en op de statistiek van Holmsten (p. 49). Evenmin heb ik uit de rapporten der geneeskundigen in andere gewesten, eenige bewijzen voor het hereditaire karakter der Lepra kunnen ontdekken.

Ik wil evenwel niet ontkennen, dat kinderen van lepreuzen, meestal uit den aard der zaak slecht gevoed, misschien eenige meerdere vatbaarheid voor het contagium vertoonen.

Ten slotte dien ik nog met een enkel woord van de eigenschappen van het contagium gewag te maken.

Of de smetstof vast of vlugtig is, daarover zijn de schrijvers het geenszins eens; eenigen (Schilling, Arnoldus en de geneeskundigen in de middeleeuwen) houden de lucht, Richter daarentegen het contact (vooral de coïtus) voldoende om besmetting te veroorzaken; Hasselaar en anderen meenen, dat deze op de meest zamengestelde wijze (zelfs door latent melaatschen) kan plaats grijpen. Volgens de waarnemingen van mijnen vader zoude er veel waarschijnlijkheid bestaan, dat de besmetting alleen door contact kan plaats hebben.

Ik geloof echter, dat er tot nu toe, aangezien de meeste deskundigen zoo weinig acht op de mogelijkheid van besmetting geslagen hebben, nog geene goed geconstateerde feiten, omtrent de wijze waarop de infectie plaats grijpt, bekend zijn.

Deze onbekendheid is ook van toepassing op de vraag aangaande het stadium der Lepra, hetwelk in staat zoude zijn, het contagium voort te brengen.

Schilling meent, dat een enkel lepreus vlekje voldoende is, om aan eene menigte andere individuen de melaatschheid in eenen hevigen graad mede te deelen, niettegenstaande bij de oorspronkelijke drager van het contagium, de ziekte een goedaardig karakter kan bezitten, ja zelfs voor genezing vatbaar is.

Hensler, en de meesten met hem, zijn van oordeel dat de Lepra een zekeren graad van hevigheid moet bereikt hebben, om zich door contagium te kunnen mededeelen.

Ik behoef ter naauwernood te vermelden, hoe moeijelijk de taak is, om dien aangaande *zekere* gegevens te verzamelen, daar eigenlijk niets omtrent het incubatie-tijdperk bekend is.

Naar enkele gevallen te oordeelen, zoude dit tijdperk zeer lang moeten zijn: in twee gevallen door Danielssen en Boeck medegedeeld, zoude het incubatie-tijdperk minstens 6 en 9 jaren hebben bedragen. Ook hier te lande zoude zich het geval hebben voorgedaan, dat eerst na een terugkeeren van ongeveer 8 jaren uit Oost-Indie, de ziekte uitbrak; in West-Indie daarentegen behoort het niet tot de zeldzaamheden, dat kinderen van gezonde Europeesche ouders reeds op zeer vroegen leeftijd (tweejarigen) de eerste langzaam voortsluipende verschijnselen van Lepra ter beschouwing aanbieden.

Doch juist dit sluipend verloop, wanneer de ziekte zich dikwijls jaren achtereen door een klein vlekje verraadt, maakt het verkrijgen van positieve gegevens uiterst moeijelijk; en om deze reden mag niet veel geloof geschonken worden aan de verklaringen der lijdende individuen, dewijl zij gewoonlijk de eerste symptomen over het hoofd zien.

Over de tenaciteit of capaciteit van het contagium is natuurlijkerwijze nog veel minder bekend; evenmin over de wijze waarop of de weg waar langs de *smet*-stof wordt opgenomen.

Het is niet gebleken, dat de Lepra eene bepaalde voorliefde, om zich bij de mannelijke sexe te ontwikkelen, aan den dag legt. Wel is waar bleek het uit de statistieken, opgemaakt in het lepreuzen-hospitaal te Funchal op Madeira, dat gedurende het tijdsverloop eener eeuw 526 mannen, en slechts 373 vrouwen, de slagtoffers dezer ramp waren [1]), en spraken de geneesheeren bij de ouden en in de middel-eeuwen deze meening reeds uit: doch uit het aantal spedalsken in het St. Georges-hospitaal, die opgenomen werden gedurende de jaren 1841—1847 (n. l. 445 vrouwen en 461 mannen), is deze voorliefde naauwelijksch bevestigd gevonden, evenmin als uit de statisticken van Batavia.

Om een overzigt te hebben van den leeftijd, waarop zich de Lepra vertoont, diene de volgende tabel, aan het werk van Danielssen en Boeck ontleend:

Van de geboorte af, tot den leeftijd van			5 jaren:	10	individuen.
Van den leeftijd van	5	tot 10	„ :	30	„
„ „ „ „	10	„ 15	„ :	46	„
„ „ „ „	15	„ 20	„ :	51	„
„ „ „ „	20	„ 30	„ :	69	„
„ „ „ „	30	„ 40	„ :	42	„
„ „ „ „	40	„ 50	„ :	19	„
„ „ „ „	50	„ 60	„ :	6	„

[1]) De eigenaardige maatschappelijke verhoudingen der beide sexen op Madeira mogen misschien dit verschil verklaren.

Ook de statistiek van het Etablissement Batavia, loopende over het jaar 1857, kan ten dien einde geraadpleegd worden; ik moet evenwel als correctie daar aan toevoegen, dat zooals reeds te voren vermeld is, de Lepra reeds op zeer jeugdigen leeftijd in West-Indie voorkomt, doch dat men deze ongelukkige kinderen eerst op lateren leeftijd naar het Etablissement doet vertrekken.

En zoo omhelzen wij weder de meening der middeleeuwen, dat de Lepra Arabum zich slechts door contagium verbreidt.

STELLINGEN.

I.

De Lepra Arabum verbreidt zich noch door spontane ontwikkeling, noch door hereditaire voortplanting, doch slechts door contagium.

II.

Er is slechts ééne soort van Lepra, n. l. de Lepra tuberculosa.

III.

De Trichinose behoort onder de acute contagieuse ziekten gerangschikt te worden.

IV.

De zelfstandig optredende Angina maligna moet tot de acute infectie-ziekten gerekend worden.

V.

In het eerste stadium van chronischen Morbus Brightii, is het geindiceerd, de huidwerkdadigheid zooveel mogelijk de nierfunctie te doen vervangen.

VI.

Doelmatige gymnastische oefeningen, toegepast op het ademhalings-apparaat, kunnen het uitbreken van chronische miliair-tuberculose der longen, bij aanwezige praedispositie, voorkomen.

VII.

Bij Tetanus rheumaticus, is het gebruik van calomel en kampher, in groote giften, boven alle de tot nu toe aangeprezene middelen te verkiezen.

VIII.

Chinine werkt specifiek op de oorzaak der malaria-infectie.

IX.

Het toedienen van alcohol bij Phthisis tuberculosa, is afkeurenswaardig.

X.

De verwerping der therapeutische Syphilisatie berust op vooroordeel.

XI.

Bij normaal verloopende baring, wende men, indien geene bepaalde contra-indicatien aanwezig zijn, de chloroform-narcose aan.

XII.

Bij recente Solutio retinae beproeve men steeds de ontlasting der vloeistof, achter het losgelaten gedeelte van het netvlies, te bewerkstelligen.

XIII.

Het toestel van Javal verdient zoowel in praktisch als theoretisch opzigt, de voorkeur boven de andere methoden ter bepaling van het Astigmatisme.

XIV.

Teregt zegt Lebert (Handbuch der praktischen Medicin, I, s. 135): „Der sorgsame Arzt sollte in der Privatpraxis ein Thermometer ebenso gut wie Stethoskop in der Tasche tragen."

XV.

Bij Laryngitis crouposa kan, zoowel uit het oogpunt van behandeling als van prognose, niet genoeg de aandacht op het intreden der huid-anaesthesie, gevestigd worden.

XVI.

Siebert's verklaring van het wrijvings-geruisch bij Pleuritis is onjuist.

XVII.

Men spreke niet langer van Pyaemie, doch van Septichaemie en Embolie.

XVIII.

Hersen-apoplexie ontstaat slechts bij zieke vaatwanden.

XIX.

Teregt zegt Virchow (Cell. Path. s. 347): „Die geologische Versteinerung ist der Pathologischen ganz gleich."

XX.

De grondstelling van de Dualiteits-leer der Syphilis wordt niet omvergeworpen, doch veeleer gesteund door de uitkomsten, bij de Syphilisatie verkregen.

XXI.

De woorden van Henle (Handbuch der rationellen Pathologie, I. s. 146): „Vielleicht gibt es kein anderes constantes Zeichen aus dem Habitus, als das Zeichen des Beginnes der Krankheit" zijn maar al te zeer waar.

XXII.

De etter is het bloed der Pathologie.

XXIII.

Het onderzoek naar bloedvlekken, door middel der Spectraal-analyse, is te verkiezen boven de methode van Teichmann.

XXIV.

Homo sapiens behoort tot de orde der Quadrumana.

XXV.

De verdeeling der Retina door Henle, in eene inwendige „nervöse" en eene uitwendige „musivische" laag, is kunstmatig.

XXVI.

De huid is de moderator der dierlijke warmte.

XXVII.

De theorie van Helmholtz over de accomodatie, in hare hoofdtrekken beschouwd, heeft opgehouden eene hypothese te zijn.

XXVIII.

Alleen de kegels der Retina kunnen kleuren percipieren.

XXIX.

De binnenleden van de kegels en staafjes der Retina zijn de percipierende elementen.

XXX.

Door de toepassing van het natuurkundig examen, voorgeschreven in art. 3 der wet, regelende de voorwaarden tot verkrijging der bevoegdheid van geneeskundige, zal niet anders dan eene oppervlakkigheid in kennis der natuurkundige studien, worden te weeg gebragt.